

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A lap szellemi részét illető minden közlemény a szerkesztőséghez Jókai-utca 8. sz. küldendő.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél iven.

Előfizetési ár: egész évre 12 korona, félévre 6 korona.

Hirdetések jutányos áron közöltnék.

Egyes szám ára 30 fillér.

Az előfizetési és hirdetési pénzek s a lap megrendelésére és szétküldésére vonatkozó összes megkeresések Karai Sándor tanárhoz (Rákóczy-utca 46. sz.) intézendők.

A „Magyar Protestáns Irodalmi Társaság” 1903. évi nagyváradi gyűlésére alkalmi egyházi beszéd.

Irta: *Dr. Baltasár Desső* h.-szoboszlói ev. ref. lelkész.

A. i. *Csel. XII. 1—11.*

Az ős keresztyén egyháznak tömérdek sok ellensége volt. Üldözték azok, a kiknek leginkább fel kellett volna karolni: a zsidók; ez a leigázott nép, mely Róma vas vesszeje alatt nyögte százados könnyelműségeit, mi mind onnan eredt, hogy a választottság tiszta öntudatát farizeizmus-sal cserélte fel. A teste rabságban, — legalább lelke számára szerezhette volna meg azt a szabadságot, melylyel Krisztus szabaddá tesz minden ő benne hívöket. Üldözte a pogány hatalom is, élén a véres kezű Heródes alkirálylyal. Üldözte a szolga is, a zsarnok is. A szolga azért, mert nem tette őtet boldoggá, szabaddá a maga módja szerint; a zsarnok mert szabadságról bártorkodott prédikálni. Ebben az eszeveszett gyűlöletben megértette egymást az elnyomó és az elnyomott. Sajátságos örülete a felfogásoknak, hogy az ütköző érdekek két legszélső sarkpontja ily egyetértésben találkozhatnak.

Szegény Jakab vére üdítő harmat volt a pokol tüzétől szomju emberekre. Vajjon mit vétett nekik az az ártatlan genezáreti halász; kinek egyetlen vágya volt, hogy Krisztus oldalánál maradjon, hogy szerethesse, csodálhassa, imádhassa őt; nem kellett neki semmi, a mi a zsidóknak kedves; csak Jézus egyedül, a ki meg nem kellett ő nekik. De hát így támad — támad időnként bizonyos embertelen vágy a pusztítás, rombolás, vér után; kivánság: megtagadni a fényes multat, hitelvesztetté tenni a jelent, bizonytalaná a jövőt; támad bizonyos ösztön népekben, nemzetekben félremagyarázni, meghamisítani a célt, mely felé földi sorsunkat irányítani kellene; bevagdalni az ingatagság, kis-

hitűség, gyávaság árkaival az odavezető utat, eladni önzés aranyáért a hid vámját, mely a küzdelmet a sikerrel összeköti. Az ilyen hanyatló időket ragadják meg a Heródesek; ha nyilvánvaló lesz, hogy a közboldogság eltett kincsei egy-egy kisebbnek, jelentéktelenebbnek feláldozása az elvakultaknál elnézést, vagy éppen kedvet talál; jönnek a nagyobbak egymás után. Jakab után Péter következik.

Lelki setétség, nemzeti csapás átkából való megváltás messiásaképpen küldötte Isten hozánk a reformatio szabadulásra való erejét. A tűz, mely fogadta, hamar kihamvadt, a láng, mely lelkesültség szárnyaira vette, csakhamar kilobbant; s ott, a hol egykor lelkek váltak izzóvá a teremtő erejü hit és áldozatkészség hevével: most a kicsinyhitűség, közöny és önzés szürke élettelen hamu-tengere terül, sőt még ottan-ottan az ellen-indulat sziporkázó üszkei pattognak és ott, a hol egykor az evangélium élő ereje diadalmasan vitte a világosság művét keresztül, most a visszafejlődés fekete rákfenéje készíti a lelkiismereti szabadság halálát és nagy hatalmu Heródesek a csábítás, megfélemlítés és erőszak fegyverét, megölni az erőtelenség Jakabjait. Elégedetlenség belül, hogy nincs az egyházban a vallásban szabadulásra való erő; gyűlölet kívül, hogy az emberi méltóság megistenítésének útjában állanak szigorú hitelveink. Mi, a kik százados könnyelműségeink miatt alul maradtunk, kicsinyeljük, vádoljuk az egyházat, melyet magunk engedünk erejében aláhanyatlani s a kishitűség tehetetlenségében úgy függünk megfeszített teste mellett, mint Jézus balján a gunyolódó lator. Feladtuk, elvesztegettük a teremtő erejü evangéliomi öntudatot; s a kor-szellem mákonyától ittasan kába mosolylyal tá-molygunk a vesztőhely felé; tapsolunk, hozsán-názunk azoknak, a kik önös számítás szemfény-vesztése szerint bannak el vesztünkre velünk,

s az idegen Istenek oltárán áldozókról szerkesztjük meg fejünk koronáját.

A lelki pusztítás halad előre tervszerűleg lassan, biztosan a rossz erejének törvénye szerint. A rossz kezdeni szokta a kisebbeken: előbb a bűnnek, az aljasságnak csak a gondolatához szoktatja az embert; mikor ez már olyan természetes lett: megszólaltatja s a megszólalás után cselekedtetni. Először a fület, majd a száját teszi szolgáljává, s azután az egész embert szívével lelkével együtt láncra veri, börtönbe veti s végül a gyalázat verpadjára viszi. Először a lélek szent lelkesültségét hűti le, azután a szeretetet tagadtatja meg; majd a becsület fehér ruháját szennyezi be s végül a hitet zárja börtön sötétjébe, hogy az Istenhez jutás szabadsága el legyen zárva előtte. A bűnnél, az emberi élet eme gonosz Heródesénél ügyesebb számító nem lehet. Nem mutatja meg előre az örvény szédületes mélységeit, csak a szélső gyűrűk csillogásával, vonzó ringatásával bolondítja a könnyen hívőt és mikor a szerencsétlen a fekete mélység torkába beletekint, akkor már késő. Tud várni türelemmel míg eljön a legalkalmasabb pillanat. Ha valami hangulat, lelki állapot, idő és alkalom céljához nem kedvező, a végrehajtást felfüggeszti, elhalasztja szívesen, mint Heródes Péter apostol kihozatását husvét utánra.

A tömlőc úgy is állja termés-köveivel; a láncokat a rozsdá addig meg nem eszi s a tizenhat öriző porkoláb se fog egytől-egyig kioldni addig.

A halál estéjén csendes volt minden; a börtön mélyén „két vitéz között“, „két vasláncal megkötözve“ fekszik Péter az anyaszentegyház oszlop-apostola és aluszik. Ha a teste megvan kötözve, lelke szabadon álmodja át magát mesterének, imádott Jézusának kebelére; mint a hogy az árva gyermeknek elhozza az álom édes anyja melegen dobogó kebelét s a sápadt szegénynek a lágy kenyeret. De mégis legyen bármilyen szép az álom; irtóztató lehet a láncban aludni. Lánc és aluvás, rabság, tétlenség, rabszolgaság és tehetetlen megadás, úgy nem férnek ezek össze egymással, mint mindannyian a szabadságra teremtett ember fényes hivatásával. A lánchoz az izmok megfeszítése illik, a szüntelen való csörgetés, míg vagy el nem pattan, vagy el nem kopik; a rabsághoz az való, hogy rázzuk a rostélyt, kaparjuk vérző körömmel is a falat, míg a szabadságra út nem nyitattik. Rabszolgasághoz jármot szerteszó, féket szaggató bátor indulat, örök küzdelem való.

Jaj! az embernek, ha aluszik, mikor a kísértés fojtó hurokja jár a nyaka körül; ha a kishitőség és bátortalanság kettős láncán, a fe-

TÁRCA.

A keresztyén jellem.

Főiskolai szeniori beiktatás alkalmával tartott akad. igazgatói beszéd.

Uraim!

Hivatásunk, reménykedésünk, célunk, főképen meg az idők jelei indokolják sőt követelik, hogy felhasználva minden ajánkozó alkalmat, szóljak Önökhöz nyíltan, őszintén azokról az elvekről, eszmékről és igazságokról, a melyeknek tiszta ösmerése és követése minden keresztyén hívőre nézve szükséges és üdvös. Ehez képest jelenleg a keresztyén jellemről ujtok fel emlékezetökben néhány gondolatot.

Az ó világ hírneves nagy uralkodói, hősei, tudósai költői és bölcsői, évezredek multán is a dicsőség koszorújával övezve jelennek meg képzeletünk előtt. Alakjaik, mint az örökzöld fenyvesek kimagaslói orinai az elragadtatás és igézés hatását gyakorolják reánk s nevének hallatára önkéntelenül is a tisztelet, hódolat érzelmei ébrednek fel lelkünkben. Miért? Mert akár természeti, akár értelmi, akár erkölcsi kiválóóságuk által tűntek ki kortársaik közül, egyaránt példaként világotlakt s jellemök csillagok módjára ragyog a történelem lapjain.

Am. miként a természeti létnél sokkal fenségesebb — mert minden változáson felül álló, örök tartamú —

a szellemi, lelki világ: aként a még oly maradandó becsü babérokkal ékeskedő antik jellemeknél is tisztább fényben tündökölnék a választott nép kegyelettel emlegetett ősapái és ihletett profétái, mivelhogy az ő vándorútaikon szövetségként maga az Örökkévaló világot, ajakaik által az Úr Lelke szólott és felhőtlen reggelhez hasonló életök nyomain mindenütt áldás sarjadott.

És mégis azt mondom, hogy nálóknál vonzóbb, felemelőbb, lelkesítőbb hatású az egyszerű Pál vagy János apostol, avagy bármely névtelen ösmeretlen igaz keresztyén. Miért? Mert ezek jelleme nem a hanykódó érzelem vagy az ingadozó értelem időnként felcsillanó jelensége, sem nem az akarat minősége, fegyelmezettsége, illetőleg érvényesülése által magasztosul eszmény: hanem a világidvezítő Krisztusban való élő hitöknek van az a csodás ereje, a mely egész valóukat megragadja, lebilineseli, foglyul ejti oly igen, hogy benők a valódi jellem megannyi mintaképeit szemléljük s hozzájuk ha-onlókká, velők egyenlőkké lenni ohajtunk, törekeszünk.

Ugy van; mi a valódi jellem alapjául, forrásul nem ösmerhetjük el sem a sokratesi tudást, sem az aristotelesi belátást, sem az ókori köznézet szerint túlbecsült nagyravágyást, sőt még a héber társadalomban oly szerfelett magasztalt erkölcsi derékséget sem; hiszen mindez tisztán emberi tulajdonság, változékony múltó jelenség, a melyben az Isten örök kegyelmi működésének jelei és bizonyosságai vajmi halvány módon mutatkoznak, a mennyiben a gyakorlat és megszokás folytán szerzett erény, vagy per alioisín szólva, az ember természeti képességeinek fokozatos fejlesztése

nyezetés és erőszak két porkolábja közt tétlenül hever a romlás börtönének penészes fenekén s a szabadulásért még csak imádkozni sem öltik eszébe. Jaj! a nemzetnek, egyháznak, társadalomnak, mely a zsarnokság, antikrisztus és farizeismus Herodeseinek börtönében minden nemesebb törekvésért, jogát, szabadságát, erkölcsét, hitét, anyagi és szellemi boldogulásának feltételeit aludva hagyja tehetetlenül.

Pedig fájdalom! Péterrel együtt alszik minden szabadulásra való erő; alszik az egyénben, alszik a nemzetben, egyházban, társadalomban. Csak mint az álom öntudatlan mozdulásai reszketnek végig egyes jelenségek a nagy idegtelen testen; fényes multnak csalóka visszfényei, sejtelmes jövőnek csábtüzei. Avagy nem látnátok, hogy az egyén mennyire belesüllyedt a test, földi jók, világi haszon, nyomorult szolgaságába; szabadulásra való ereje: a szeretet és a hit, az önzés, fásultság Herodeseinek lábai előtt hever; fel se tudja más rázni, tette sem tudja más serkenteni, csak a selejtes anyagi haszon, pénz, nyereség, fitogtató fényűzés, izgató gyönyör s az a kaini ösztön, hogy mást le kell rántani, megmarni, beszennyezni, mert a haszontalan értéktelen ember másként emelkedni nem tud, mint embertársa becsületének, jó hírnevének romjain. Nemzet, egyház, társadalom céltudatos erő kö-

vetkezetes törekvés, bátor őszinteség hiányában ki vannak szolgáltatva a Herodéseknek; fosztogatják, sanyargatják, felizgatják, megkorbácsolják, kimerítik s aztán az egykedvűség, közöny, hitetlenség, gyávaság, árulás penészes börtönébe letaszítják, hogy aludják bilincsbe verve s majd ha elmulik még az a kis husvétii lelkesültség is, mely még itt ott az evangéliomi szabadság ösztönszerű hatásaképpen egy-egy imádkozó vágyódó, aggódó, reménykedő gyülekezet lelkében titkon vagy nyilván lobog; majd ha ezen is erőt vesz az aluvás, az aluvót felébresszék utolsó órára az erőszakos halál hóhérai.

Segítség kellett Péternek, hogy az érzéketlen aluvás sötétjéből felvilágosodjék, láncai lehulljanak s felnyitassék börtönének ajtaja. „Az Urnak angyala eljőve és a tömlőben lőn világosság és a Péter oldalát taszigálván felkölté őtet mondván: kelj fel hamar és leesének a láncok az ő kezeiről. És monda neki az angyal: övedezd bé magadat, vond fel sarudat, vedd reád felső ruhádat és kövess engemet.“ Ébredvén szabad lett Péter. A világosság és szabadság szokatlan, hihetetlen volt eleinte neki, azt állítja, hogy valami látást látta. Csak mikor az első és második strázsán átaljutott s mikor megnyillék neki a város vaskapuja, eszmélt meg és látta valóban, hogy megszabadult.

következtében kialakult jellem, messze mögötte marad a valódi jellemnek, a melyet épen azért, mert minden megnyilatkozásán az evangéliom szelleme s a Krisztusban vetett hit ömöl el — keresztyén jellemnek nevezek.

A keresztyén jellem e szerint, nem az ösztönök munkásságából, meg a belátás okos tevékenységéből létrejövő erkölcsi tulajdonság; nem is a túl sok és túl kevés ellentétei közt biztonsággal működő s előretörő akarat;¹ hiszen ilyen merőben külsőleges szempontok szerint történő mérlegelés mellett mi volna más a jellem, mint a természeti megszokásból származó erkölcsiségnek tüköre, visszfénye, a melyből hiányoznak az életet, melegséget és áldást árasztó napsugár, az igazi erkölcsi indító ok, a benső elv, a szellemiséget és annak nyilvánulásait állandóan egységben tartó, lánc módjára egybefűző erő.

Csakis a keresztyén jellemben van meg az ember szellemerkölcsi és természeti létét s rendeltetését egységesítő, átható és vezérlő ama benső elv, a mely nélkül igazi nagyság, tökéletesedés nem képzelhető — és ez az elv, ez a tényező a hit.

Innen van az, hogy a keresztyén jellem kiváló ismérve a tisztaság, a mely kizár minden ösztönszerű működést; továbbá az önzetlenség, a mely a szeretet nyilvánulásának bármely külső indoktól vagy akármely érdektől való mentességét feltételezi; főképen meg a szabadság, a mely az önelhatározás és erkölcsi cselekvés nélkülözhetetlen követelménye.

Ily jellemeket nem szülhetett a merőben termé-

szeti és emberi alapokon mozgó pogány világ, sem a törvényszerűség kötelekeivel fogva tartott héber köznézet; ily jellemeket egyedül az evangéliomi keresztyénység mutathat fel és pedig azért, mert itt örök dicsőségben tündöklő eszmény a világidvezítő Jézus Krisztus.

Ha hát keresztyén jellemek akarunk lenni, ugyanúgy kell éreznünk, gondolkoznunk, cselekednünk, miként Krisztus; nyomdokiban kell járnunk, Őt kell követnünk egészen a célig, a Vele való tökéletes egysülés megvalósulásáig.

Jegyezzük meg, hogy igazi erkölcsiség nélkül nincs jellem s keresztyén jellem csak evangéliomi hit alapján fejlődhet ki. Egyházat, hazát, társadalmat, családot, egyeseket egyaránt a keresztyén jellem ereje tart fenn; ez kölcsönöz ízt, színt, súlyt, értéket minden erkölcsi intézménynek és akaratunk minden nyilvánulásának.

Nem kételkedem a felől nemes akadémiai Ifjuság, hogy midőn a keresztyén jellemről, épen a főiskolai szenior beiktatása alkalmából és épen Önök előtt eképen szólottam: Önök teljesen megértették célzatomat, mely nem más, mint az, hogy Önök kivétel nélkül Istent félő, Krisztust követő, hazát szerető, becsületes erényes férfiakká, igazi keresztyén jellemekké lenni s az élet mindennemű megpróbáltatásai közepett ilyeneknek bizonyítani vágyódjanak, törekedjenek s mi több: valóságban is azok legyenek.

Ez óhajom, e reményem, e várakozásom kifejezésével a jelen összezejövetelt berekesztettnek nyilvánítom. Debrecen.

Dr. Erdős József.

¹ Aristot., Eth. N. II, 4. 6. ἔθος — ἡθος — ἔστις.

Ker. ünneplő gyülekezet! én nekem úgy tetszik, mintha ebben a M. Prot. Irodalmi Társaságban, mely az evangéliumi világosság és Krisztusi szabadság szolgálatára szegődött, ama gyülekezetet látnám, mely a börtönbe zárt Péterért „szüntelen könyörög vala.“ Nekünk van igazán rabunk; börtönbe zárt, porkoláboktól őrizett, láncra vert, aluvó. A gondját mi vesszük fel, mi feszegetjük az ajtót, a falat, mi adunk be világosságot az irigy nyílásokon; mert mi érezzük, tudjuk, látjuk, hogy a börtönben aludni veszélyes, a láncokban magát tehetetlenül megadni halál. A rab egyházért könyörgünk, imádkozunk; mert félünk, hogy a hosszan tartó sötétben szemevilágát veszíti el.

Én nekem úgy tetszik, hogy amaz ébresztő angyal hivatását tölti be ez a társaság; annak céljával, jó akaratával; de fájdalom — annak isteni hatalma nélkül. Mi is kiáltjuk szivteljességéből, majd lelkesedve, majd féltő gondban kétségbeesve, hogy: „*kelj fel hamar.*“ De nekünk nem enged a lánc, nem esik le a bilincs; a sülyedés nem akar engedni a börtön mélységéből, a közöny hideg nyirkosságát meg akarja tartani, a hitelenség a sötéttel kötött szövetségét nem akarja megbontani, kirendelt porkoláb-jaink nem engednek szabadon mozogni.

Óh! Mikor jö el! mikor jö el!? csak az ébredés! Pedig a „*kelj fel hamar*“ kiált nem csak a mi ajkainkról, hanem kiált sürgetően, parancsolva, fenyegetve, buzdítva, bátorítva abból a sok sülyedésből, sötétből, nyomoruságból, melyek a mai egyéni, nemzeti, egyházi, társadalmi züllött állapotnak szomorú, kétségbeejtő jelei. Hát még a két strázsán keresztül mikor tudjuk bevezetni a féleszmérettel támolygót az öntudatnak erődített városába? Az előítélet, hogy hittel, vallással a tudomány, műveltség vívmányos korában haladni nem lehet; az önzés, mely minden fillérnyi áldozatnál a gazdag ifjával Krisztus oldala mellől távozik, tartják a strázsát görcsösen s a haladást bénasággá, tehetelenséggé lekötik. De azért ne szünjünk meg imádkozni, ne szünjünk meg ébreszteni!

Óh! ha majd egyszer irtóztató tanulságok árán mindenki megérti az ébresztés harsonáját: megszűnnek, elvesznek a heródesek, szélfutnak a strázsák, s felpattan az evangéliumi öntudat ama nagy városának vaskapuja, mely a hit égisz szikláján épített és az álomtól, börtöntől, bilincstől megszabadultak ott benn a hit és szeretet összefoglaló falain, békés hajlékain belül, nem magoknak, hanem Istennek adván a dicsőséget így imádkoznak a megszabadult Péterrel: „*Most valóban látom, hogy az Ur bocsátotta el az ő angyalát és megszabadított engem*

a Heródes kezéből és mind attól, a mit ellenségeim felőlem várnak vala.“ Addig is övezzük fel magunkat a hit állhatatosságával, bátorságával, vonjuk fel a becsület saruját, mely nem botlik soha, vegyük fel a szeretet hófehér felső ruháját, melyen folt, szenny sohasem eshetik és menjünk követve az Ur Jézus irányát; haladjunk azzal a biztos tudattal, hogy „*ha Isten velünk, kicsoda ellenünk? Nincsen senki bizonyára nincsen!*“ Ámen.

*
*

Örök Isten, ki világosságban és szabadságban uralkodol, tartsd nyitva lelkünket Szent Fiad evangéliumának fénye előtt, melyből boldogság, idvesség sugárzik reánk; építs szikla fundamentumot az ő tudományából lábaink alá, hogy a szabadságban, melylyel ő szabaddá tett minden hívőt, megállhassunk mindvégiglen. Ámen.

Erdélyi egyházkerületünk.

Nagy gyönyörűséggel olvastam egyik lelkész-társamnak két értékes cikkét az erdélyi egyház kerületéről, mert azt láttam ezekből, hogy akad Erdélyben is pap, a ki nyíltan kimondja a mai különválásról véleményét, nem gondolva azzal, hogy a többség hevesen tiltakozik a különválás megszüntetésének csak a gondolata ellen is.

Azok az érvek, a melyeket Nagy István tisztelt lelkész-társam felhozott, súlyosak, a kifogások a melyeket emel a mai status quo hibái ellen, helyesek, de — a gyűjtemény nem teljes. A legfontosabbról nem szól, holott ez magyarázza meg talán legjobban, miért lett ilyen a mai rendszer, a milyen s miért tömörültek a hivatalos érvek a mai állapot fenntartása mellett. Nevén nevezem a gyermeket: nem szól az *igazgatótanács* helyzetéről, szerepéről, súlyáról, hatalmáról, pedig bizony mondom, *itt van a helyzet kulcsa*. Hát majd szólok erről alább bővebben. Teszem pedig ezt nem írási viselkedésből, hanem mert tudom, hogy a jövő évi zsinatnak kemény diói, — tudniillik az adózási reform, valamint a lelkészválasztási, minősítési kérdések mellett az erdélyi egyházkerület különállásának kérdése fogja a legnagyobb s talán a legszenvédélyesebb vitát előidézni. Előzetesen tehát szükséges pro et contra minden érvet előhozni, felhasználni.

Annál is inkább szükségesnek vélem ezt, mert előttem is furesa, hogy az erdélyi kerület görcsösen ragaszkodik mai kiváltságához, holott, — pedig ugyan csak próbálgatták némelyek, — e ragaszkodásnak nyomós okait nem tudják adni. Pusztán konzervatív hajlam okozná e merev opponálást a teljes, valószínű unio ellen? Nem hiszem, mert ha egy álláspontot semmi komoly érv nem támogat, akkor azon álláspont fenntartása képtelenség. Már pedig lényegileg így áll a dolog az erdélyi kerület különállása ügyében. Én tehát bizonyos magasabb szempontokat, hogy ne mondjam, subjectiv indokokat keresek, a melyek érthetővé teszik (de ebből nem következik feltétlenül, hogy jogossá is) a teljes uniótól való iszonyodást.

Ezen a nyomon haladva kell figyelmünket, vizsgálódásunkat az igazgatótanácsi intézményre fordítani.

— Mi a feladata az igazgatótanácsnak?

Az, hogy állandóan intézze az összes ügyeket s mikor összeül az egyházkerületi közgyűlés, az ez elé tartozó közügyeket előterjessze s beszámoljon évi működéséről. Hozzá megy tehát fel minden ügy, a mi az egyházmegyén felüli forum elé is tartozik, vagy tartozhat. Tőle jön minden rendelet, egyházmegyékhez, egyházakhoz, személyekhez. A hatáskör tehát teljes, minden tekintetben. Ez az egyházkerület hatalmának letéteményese. Azokban a közigazgatási ügyekben, a melyek az egyházkerületi gyűlés elé nem is jutnak, a legfelső forum. A mik pedig ez elé is eljutnak, elutasítólag vagy pártolólag terjesztetnek elő. Ez utóbbiakra nézve a végső, döntő forum a közgyűlés maga, de a dolog természetéből következik, hogy az igazgatótanács előterjesztett véleménye javaslata, igen-igen sokszor irányadó s a közgyűlés azt csak mintegy megpecsételi.

Az a hatalom tehát, mellyel az igazgatótanács bír, óriási. Mint közigazgatási hatóság nyeri a hatalmat, de ez, minthogy minden téren, minden ügynél érvényesül mondhatni abszolútá válik. Hogy ez a tényleg létező és érvényesülő s egy tanács kezében levő abszolút hatalom hogyan illik bele a szabadszellemeű protestáns egyházalkotmányba, ítélje meg kiki saját belátása szerint. Külsőleg nem mondom, sokan ítélik praktikusnak s jó adminisztrációt teremtőnek az igazgatótanácsi intézményt, de a ki ismeri azt a súlyt, hatalmat, a mellyel belsőleg bír, — tudom, nem kér belőle.

És még egyet. Ha egy testületnek olyan hatalom van a kezében, mint az erdélyi igazgatótanácsnak s e hatalom gyakorlásáról rendszerint egy évben csak egyszer számol be a közgyűlésnek, nem természetes-e, hogy, — ha e testületben egy energikus, vezető ember van, az nagyon könnyen érvényesíti, vagy teheti kizárólagossá a saját egyéni akaratát. Vagyis valóságos abszolút hatalmat gyakorolhat. Hogy ez a lehetőség tényé válik, mihelyt ember van a gáton, gondoljunk Szász Domokosra . . . — Így az egyházkerület vezetése lehet magas szempontok szerint való, lehet egységes, de — semmiképpen sem szabadelvű és alkotmányos.*

Ha még azt nézzük, hogyan van összeállítva ez az igazgatótanács, iné ezt látjuk: *summa summarum*, hivatalos és választott tagja van husz. *Ebből papi egyén öt, vagyis éppen egy negyedrés.* Hát ismeretlenül is nagyon tisztelt Nagy István lelkészársam ez még külömb arány mint az egyházkerületi gyűlésen a papok számaránya a világiakéval szemben. És ez a nagy aránytalanság abban a testületben van, a mely gyakorlatilag a leghatalmasabb s legfontosabb. Az egyházi ügyek intézése tehát nem az egyházi egyének kezében van, illetve azok körül ők erős minoritásban vannak. Itt is jogosan kereshetjük azt a bizonyos paritást, de — nem találjuk, pedig ha valahol, itt kellene anuak a legteljesebben érvényesülni. Közbevetve legyen, — akárhogyan intéződik is el a zsinaton a különválás ügye, a közigazgatás belkőri lesz továbbra is és az igazgatótanács fentartása, újjászervezése az egyházkerülettől fog függeni, — de hogy a mai állapot nem egészséges, nem jogos, nem igazságos, az kétségtelen.

* Az ellenkező véleményűek elnyomására nagyon sok példa van a közelmúltban.

Most már ezek után azt kérhetjük, hogy hát ki rendezte be azt az egyházkerületi közgyűlést is úgy, hogy a világi elem a papok rovására tulsúlyban legyen? Ki nézi el, hogy ezen, a paritást kigunyoló aránytalanság fenmaradjon? Vagy azt kérhetjük: kinek áll érdekében, hogy a paritás ne létesüljön? Vajjon nem arra az igazgatótanácsra kell e gondolnunk, a mely az egyházkerületet vezérli, kormányozza s a melyben döntő többséget képez a világi elem? S az az igazgatótanács, a mely előkészíti a közgyűlésre nemcsak az ügyeket, hanem a javaslatokat is, miért nem indítványozza a közgyűlésen, hogy hát legyen meg itt a paritás? Talán gyanúsításnak veszik az illetők, — pedig távol áll tőlünk, — ha azt mondjuk, hogy az igazgatótanács nem akarja maga alatt vágni a fát.

Igen, annyi történt, hogy az 1902. évi közgyűlésen előkerült az a javaslat, a mely a tanári elem kerületi képviselét az egyetemes törvény egészséges hatásai közé akarta terelni, de — azt határozták, hogy egyelőre ne bolygassák ezt a darázs fészket. De még ha ez megtörténik is, az aránytalanság erős lesz.

Ma, összevéve espereseket, főjegyzőket s a 75 választott képviselő közül az 50 papi egyént a 300 kerületi tag között körülbelül 100 lelkész van. Feltéve, hogy a tanárok számának megcsappanásával vagy 80 taggal kevesebb lenne a közgyűlési tagok száma, az 220, vagy 230-ra apadna. Akkor lenne 90—100 pap és 120—130 világi ember.

Hogy tehát a teljes paritás érvényesüljön, egy kissé meg kellene tizedelni a gondnoki, pátronusi kart. De ez ne bánstvírág s ezt az igazgatótanács tudom soha nem javasolja, mert az abban ülő előkelőségek ezt maguk ellen való véteknek tartanak. A mikor pedig Erdélyben *hierarchiától* félnek, azt mondhatjuk, ellenkezőleg — *fenn akarják tartani a küriarchiát!* Ennek az érdekében kell hivatalosan védeni a mai statusquot s érvelni jól, rosszul, mert az igazgatótanács a küriarchia *megszemélyesítője*, a kerületi gyűlés pedig mai formájában a *kifejezője*. Nem a „képviseleti“ rendszerhez való ragaszkodás s a zsinat-presbyteritől iszonyodás a dolgok mozgatója, hanem a küriarchia szeretete s a *paritástól való idegenkedés*.

Ha a képviseleti rendszer valósággal érvényesülne — s a mai állapotok hatalmas kinövései le volnának vagdalva, — ennek keretén belül a paritás alapján olyan egyházkerületi szervezettel bírna az erdélyi kerület, a mely nem szurna szemet s tárgytalanná tehetnie sok jogos szemrehányást és feleslegessé sok vitát.

Juthatna azért még elég hely a kerületi gyűlésen a patronusoknak, hiszen az egyházi törvény 45. § a c) pontja alapján mindnyájan bennmaradhatnak, de — *tessék akkor a kerületi lelkész-képviselek számát szaporítani ehez képest s meglesz a paritás.* Magam is azt tartom, szükséges az erdélyi viszonyok közt a sok világi egyén szereplése az egyházi ügyeknél, de — ez még nem azt jelenti, hogy a küriarchiát fentartandónak vélem. Sőt, a paritásnak létesülni kell, akár megmarad a képviseleti rendszer, akár nem, mert ezt követeli az igazság, az az egyház érdeke, a papság joga s mert ez felel meg a magyar kálvinista szellemnek.

Quis.

TANÜGY.

Egyházkerületünk gymnasiumainak állapota az 1902 3. iskolai évben.

I.

Egyházkerületünk gymnasiumai az utolsó évtizedekben gyors fejlődésen mentek keresztül. A kerület 10 gymnasiuma közül már a nyolcadik, a böszörményi nyitotta meg a most beállott iskolai évben nyolcadik osztályát, a karcagi és nánási a következő iskolai évben nyitja meg hetedik osztályát és emeli fel új épületét, miután államsegélyes szerződését a miniszter már aláírta. Ilyen formán tíz főgymnasiumban folyik egyházkerületünkben a református szellemű középiskolai nevelés.

Kétségtelen, hogy emez iskolák alapjait református városok és egyházak vetették meg és tartották fenn kimeríthetlen áldozat készségükkel, de a modern követelményeknek az állam segélye nélkül meg nem felelhetek volna és pangás, sorvadás lett volna osztályrészek. Be kell vallanunk, hogy a hagyományos protestáns áldozatkészség forrásaiból az adományok és alapítványok egyre gyerebben jönnek. Nagyobb alapítványok csak elvétve érkeznek. Az elmúlt iskolai évben 1000 koronát meghaladó alapítvány is kevés helyen jött létre. Legelső helyen áll az elmúlt évben Böszörmény, a hol a hívek a gymnasium fejlesztésére jelentős adományokat tettek, a mennyiben közel 8000 korona adományt kapott. Hódmezővásárhelyen 1972 k. 23 f. az adományok összege, Kisujszálláson egy ezerkoronás alapítvány létesült, Debrecenben pedig 2 nemeslelkű adakozó 3 gymnasiumi tanuló tápintézeti díját fizette.

Vannak azonban olyan intézeteink is, melyekben feltűnően kevés adomány folyik be. A máramarosszigeti igazgató mikor néhány kisebb adományról beszámolt, ezt mondja: „Más iskolánál igaz, nem megy oly ritkaság számba, mint nálunk, hisz Debrecen, Böszörmény, Nánás, Hódmezővásárhely iskolái ezekre menő adományokkal dicsekedhetnek úgy szólván évről-évre, de éppen azért, mert nálunk a kisebb adomány is ritkán jön, annyival inkább méltó a megbecsülésre.“ Valóban becsüljük meg ezeket is, az ébredő protestáns öntudat majd meg fogja növelni az adományok nagyságát és számát.

A gymnasiumok anyagi erejének növekedésével gyarapodik a tanerők száma. Debrecenben a tanári testületnek 18 tagja volt, ezek közül 16 rendes tanár. Kisujszálláson 16 tanár közt 12 rendes, Szigeten 13 tanár közül 10 rendes, Vásárhelyen 16 rendes tanár működött, Békésen 11 tanár közül 8 rendes, 3 helyettes. A még ki nem egészített gymnasiumok közül Böszörményben 11 tanár közül 9 rendes, Nánáson 9 tanár közül 7 rendes, Karcagon 10 tanár közül 9 rendes tanár volt.

A tanári testületek mindenütt felvették már az állandóság jellegét, a mennyiben évről-évre kevesedik a tanári testületekben a tanárváltozások száma. Ha csak a rendes tanári állásokat tekintjük, Debrecenben nem volt változás. Kisujszálláson volt 2, Vásárhelyen 2, Nánáson 1, Mezőtúron egysem. Valóban nagy csapás volt a tanítás és nevelés ügyére a folytonos tanárváltozás, mely még a közelmúltban is igen sok esetben év közben is előfordulván, a tanítás menetét megakasztotta némely osztályokban.

Böszörmény örömmel konstatálja, hogy első eset,

hogy a múlt iskolai évben az év végéig nem volt változás a tanári testületben.

A tanári fizetések korszerű rendezése olyan helyeken, a hol még az teljesen keresztül vive nem volt, közeledik a megvalósítás felé. De még van kivétel. Másfelől örvendetes jelenség, hogy vannak fentartó testületek, a melyek meg az állam újabb fizetés rendezési törekvéseivel is lépést igyekeznek tartani. A karcagi gymnasium fentartó testülete hozzájárult a tanári kar javaslata alapján a fizetési fokozatok eltörléséhez, megvalósítását attól tévéen függővé, hogy a miniszter megadja-e a megvalósítására szükséges kiadásbeli többletet. Sőt elismerés illeti a szathmári fentartó testületet a mely meg 1903. szept. 1-től fogva a 400 koronás korpótléket is rendszerezette.

A tanári testületeknek több tagja működik irodalmilag a legtöbb helyen. bár ez az értesítőben nincsen mindenütt kitéve. Debrecenben az irodalmilag működő társaságok száma 8, Kisujszálláson 4, Szigeten 3, Karcagon 2. A szoroson vett iskolai munka szempontjából és a tanári állás társadalmi súlyát tekintve azonban én sokkal fontosabbnak tartom, hogy legtöbb gymnasium tanárai közül többen szerepelnek társadalmi téren. Szigeten 3 tanár tartott iparos munkások számára felolvasásokat Mezőtúron meg jelentős posztit foglalnak el a tanárok mindenféle társadalmi mozgalmában, a mennyiben 6 tanár állott valamely egyesület élén, vagy irányított valamely társadalmi mozgalmat. Nánáson a tanári kar rendszeres terv szerint tartja a felolvasó estélyek sorozatát, mely valamely ismeretkört a maga egészében mutat be és a felolvasások tartásába már a közönséget is bevonta.

A tanulók létszámában, ha átlag vesszük az egyes gymnasiumok tanulói létszámának hullámzását, azt mondhatjuk, hogy általános azon irányzat, mely szerint a tanulók létszámában az eddigi emelkedés helyett esés mutatkozik. A vizsgálatot tett tanulók száma volt Debrecenben 683 (apadás 56.) Kisujszálláson 196 (apadás) Szathmáron 332 (szaporodás 42), Szigeten 257 (kevés szaporodás), Nánáson 127 (nincs változás) Karcag 208 (szaporodás 8), Mező-Túron 250 (apadás 16), Böszörményben 166, Vásárhelyen 263 (szaporodás 5), Békésen 164. Tény, hogy a szaporodáson nincs okunk örvendeni, mert a hol ez mutatkozik is, nagyon helyesen mond bírálatot ezen jelenségről a szigeti gymnasium igazgatója: „A létszám szaporodása mindenestre örvendetes, ámbár sajnoson kell bevallanunk, miszerint azon országos panasz, hogy a tudományos pályák felé törekvők nagy száma nincs arányban a tehetséggel és a munkakedvvel, nálunk is tapasztalható. Ez pedig a tudományos pályák színvonalát csökkenti. A tudományos iskolák kénytelenek annyi fenéksúlyt hordozni, a mely az iskola hajójának haladását lassúvá, nehézkessé teszi.“ Annyi bizonyos, hogy sok tanuló van, a ki más pályán hasznos tagja lehetne a társadalomnak, így pedig a proletárság gyarapítására szolgál egyedül.

A tanulók anyanyelve legnagyobb részben magyar azonban több helyen vannak más nemzetiségűek is. Így Debrecenben volt 2 német és 3 román, Mezőtúron 2 német és egy szerb, Böszörményben 1 német. Nagyobb számmal voltak más nemzetiségűek Hódmezővásárhelyen, a hol volt 9 német, 9 román, 1 tót, szerb horvát 2, továbbá Máramarosszigeten, a hol 1 német, 21 román és 12 ruthén volt. Békésen 9 román. ezen helyeken már magyar nemzeti missiót is kell teljesíteni az iskolának.

A tanulók illetőségét tekintve, mindenütt legtöbb a helybeli. Hogy a vidékről milyen mértékben gyűlnek össze egyik másik gymnasiumban a tanulók, kitűnik, ha a tanulóknak fenti létszámával a helybeliek számát összehasonlítjuk. Helybeli volt Debrecenben 423, Szatmáron 142, Szigeten 119, Karcagon 112 Nánáson 76, Mezőtúron 93, Bősziörvényben 110, Vásárhelyen 168, Békésen 127.

Az egyes gymnasiumokban legtöbb volt a reformátusok száma. Legtöbben a következő felekezetek voltak képviselve: Debrecenben 630 ref, izr. 22, katolikus 10. Kisujszálláson (a hol ebben az évben is az első rovatot foglalták el a katolikusok) ref. 103, izr. 49, kath. 43; Szatmáron ref. 246, izr. 69; Máramaroszigeten ref. 104, izr. 68, kath. 40, g. kath. 38; Nánáson ref. 93, kath. 15, izr. 9; Karcagon ref. 113, izr. 58, hath. 33. Mezőtúron ref. 169, izr. 47, kath. 30. Bősziörvényben ref. 135. Hódmezővásárhelyen 137, izr. 50, kath. 46. Békésen 86 ref. 36 kath. és 27 zsidó. Vagyis, mint ezen adatokból kitűnik, gymnasiumaink a más vallásúak nevelését is végzik, és a reformátusok után legnagyobb számmal szerepelnek gymnasiumainkban a zsidók, azután a katolikusok. Különben, ha csakis a paedagogiai oldalát tekintjük a felekezeti tarkaságnak, éppen nincs okunk a több felekezetűségen örülni, a mint ezt leghívebben kifejezi a szigeti igazgató következő megjegyzése: „A gyenge tanulóanyag kellő kiképezhetőségének gátló körülménye már a nap-tárak különfélesége is. A nem egyszerre eső ünnepek miatt úgy az egyes felekezetű növendékek mint végeredményben a tanítás menetének is annyi a muladékossága, hogy egyeseknél a legiparkodóbb igyekezettel is alig vagy éppen nem vagyunk képesek a hézagossá vált studiumot egyöntetűvé tenni.“ A más felekezetűekkel a többi gymnasiumok is hasonló helyzetben vannak, de a hol kevesebb más felekezetű van, ez nem annyira feltűnő. Az azonban bizonyos, hogy a más felekezetűeknek éppen nem szolgál előnyére a sok ünnep a tanulás zavartalan menete szempontjából.

A tanulók szüleinek állása és foglalkozása különbözik az egyes gymnasiumokban. Debrecenben a szülők közül a legtöbb köztisztviselő, iparos és más értelmiségi, Kisujszálláson a szülők $\frac{1}{3}$ -ad része kis birtokos és bérlő, Szatmáron szintén, de ezek mellett jelentős számmal szerepelnek a köztisztviselők és más értelmiségi osztálybeliek. Máramaroszigeten a legtöbb köztisztviselő, más értelmiségi, kisiparos és kiskereskedő, Nánáson legtöbb a kisbirtokos és kisiparos, Karcagon szintén, de itt a kiskereskedők is elég percenttel szerepelnek, Bősziörvényben kisbirtokos, köztisztviselő, más értelmiségi és kisiparos, Vásárhelyen legtöbb az értelmiségi és köztisztviselő, azután következnek a kisbirtokosok és iparosok.

A mi a tanulók elömenetelét illeti, e tekintetben igen nagy a hullamzás. Az alább közlendő adatokból azonban óvakodnunk kell arra a következtetésre jutni, hogy a hol legkevesebb tanuló bukik, az a legkiválóbb gymnasium. Ugy vagyunk a bukások százalékaival, hogy vannak évek, a melyek jó termést adnak, éppugy mint a földművelő gazdának a földje némely esztendőben jól jövedelmez, viszont vannak évek, a mikor sok rossz tanuló jövéen össze, a bukások percentje magasra szökik. Arra is van eset, hogy egyes osztályokban kerül össze nagyon sok rossz tanuló, míg más osztályokban meg feltűnően sok jó tanuló található. Az elmúlt évben Debrecenben bukott a tanulók között 18%, Kisujszálláson 27%, Szatmáron 19%, Máramaroszigeten

25-67%, Nánáson 26%, Karcagon 25-5%, Mezőtúron 23-92%, Bősziörvényben 29%, Hódmezővásárhelyen 23%, Békésen 15%.

A bukás átlaga tehát 25% körül van. Nem mondhatjuk semmi szín alatt egészséges állapotnak azt, hogy 100 tanuló között 25 nem való a tanuló pályára. Tény, hogy igaza van a máramaroszigeti igazgatónak, mikor a bukásokról szólva ezt mondja: „Sajnos meggyőződésünk, hogy a szülők nagy részének nem az a vágya, nem az a célja, hogy fiaik a szükséges tudományokból minél többet tudjanak, kötelelességérzésök minél inkább válják erős nemes jellem biztos alapjává, hanem, hogy azok érdemeiken felül calculust kapva az iskolán átusszanak, hogy azután urak legyenek belőlök.“ A szülők nagy része, sajnos így gondolkozik, ezért tartja annyi ideig a tanulói pályán az erre különben tehetséggel és kellő szorgalommal nem bíró, fiát, ez növeli nagyra az érettségi vizsgálaton bukottak számát is.

Ha az érettségi vizsgálat eredményét tekintjük, az eredmény éppen nem megnyugtató, Debrecenben 58 jelentkező között bukott 8, Kisujszálláson 22 között 8, Szatmáron 20 között 6, Szigeten 32 között 9, Mezőtúron 23 között 1. Békésen 9 között 3. Legkevesebb bukott tehát aránylag Mezőtúron és Debrecenben.

A legtöbb gymnasiumban a tanulók önmunkásságának élesztésére részint önálló alapítványok kamataiból, részint az önképzőkörben bizonyos pályadíjak voltak kitűzve. A legtöbb értesítő azonban kedvezőtlen eredményről számol be, a tanulók önmunkássága általában véve mindenütt lanya. Nagyon helyesen teszik a máramaroszigeti és hódmezővásárhelyi gymnasiumok igazgatói, hogy ebből kifolyólag az ifjúságot nagyobb tevékenységre ösztönzik. A máramaroszigeti gymnasium igazgatója méltán ütközik meg azon, hogy erre a kérdésre: „A protestánsok vallási ügyei a magyar országgyűléseken a XVI—XIX. században“ — egyetlenegy pályamunka sem jött be: „Szégyenkezve kell fel- említeni, hogy e lélekemelő tárgy iránt egy református főgymnasium VIII. osztályában egy tanuló sem érdeklődött. Ez maga is sötét árnyat vet az osztályra.“

Paedagogus.

KÖZÉLETÜNK.

A püspöktől.

A nagytiszteletű ev. ref. esperesi hivatalnak.

Van szerencsém tudomására hozni nt. esperes urnak, hogy elnöktársam ő méltóságával egyetértőleg ez évi II-ik gyűlésünk megtartására november 24 s következő napjait tűztük ki. Ezt megelőzőleg november 23-án délelőtt segélykérvények, délután felterjesztett adásvételi s fizetéslevél-ügyek tárgyalatnak.

Gyűlésünk tárgyait előre nem jelezhetem. Mint rendesen, úgy most is igen fontos tárgyai lesznek közgyűlésünknek: a debreceni főiskola igazgató tanácsának, továbbá az egyházkerületi tanügyi bizottságoknak felterjesztései.

Az ez évi június hónapban tartott konvent a zsinat összehívását 1904-re halasztotta. Gondoskodnunk kell arról, hogy a zsinattartás költségei fedezve legyenek.

Gyűlést tart a ref. segélyegylet is. Az ehez intézendő segélykérvények idejében felterjesztendők.

Midőn a közgyűlés elébe terjesztendő ügyeknek legkésőbb nov. 10-ig betérjesztését kérem s a kitűzött napon kezdetét vevő közgyűlésekre, az azt megelőző napon tartandó esperesi előértekezletre, a nt. esperes urakat s általuk a közgyűlésre az egyh. kerületi képviselőket meghívom: teljes tisztelettel vagyok;

Debrecen, 1903. okt. 3.

Kiss Áron
püspök.

Néhány kérdés a „Magyar Szó“-ról, e lap olvasó közönségéhez.

1. Helyeselhető-e, hogy a Magyar Szó a mostani elkeseredett politikai harcban, éles megkülönböztetéssel, a protestánsokat s jobbára minket lelkészeket állított az obstrukció első vonalába, annyira, hogy a független pártnak egy nagyobb nemzeti szerencsétlenséget leszereléssel kikerülni akaró tagjait egyenesen a mi bosszu állásunkkal fenyegette meg?

2. Nem vagyunk-e mi protestáns lelkészek, igen kevés percent leszámítással, igaz hazafiságunk mellett is, távol a politikai harcoktól?

3. Nem ismerjük-e el mi szívesen, hogy kath. honfitársaink között s magában a kath. klérusban is vannak hozzánk hasonló hazafiak, a kik ott lesznek oldalunk mellett, ha a hazafiságnak okvetlen obstrukcióban kell megnyilatkoznia?

4. Helyeselhető-e, hogy a magát prot. lapnak tartó M. Sz. nagy tekintélynek örvendő államférfiakat oly könnyen s gyakran támad meg politikai jellemökben? P. o. Csákyt, Vekerlét, Tiszát, Darányit, nem is említve Apponyit, kinek politikai jellemére nap-nap mellett lövöldözte a mélyen sebző nyivesszőket, — nem Kossuth Ferenczet, kit tegező megvetéssel egyenesen a hazáruulók sorába ültetett.

5. Megegyezik-e a harci taktika s modor a mi jellemünkkel, műveltségünkkel, izlésünkkel? Protestáns-e ez?

6. Nem volna e tanácsos a Magyar Szónak tanulmányozni a prot. egyházi sajtót?

7. Van e szükség más prot. napi lapra?

Veress Imre

irinyi ev. ref. lelkész.

* * *

Válassz esekre a kérdésekre.

Ezek ugyan nem egyenesen hozzánk, hanem lapunk olvasó közönségéhez vannak intézve s ezekre érdemileg nem is az olvasó közönség, hanem maga a „Magyar Szó“ illetékes a választ megadni, — de mert *Veress Imre* barátunk hozzánk intézett magán leveleiben kifejezést adott annak, hogy mindenekelőtt a mi igénytelen nézetünket óhajtaná hallani, — hát mi nem térünk ki kérdéseitől, hanem felelünk azokra nyíltan úgy a mint legjobb meggyőződésünk sugalja, és a mint lapunk minden politikától ment jellege megengedi.

1. Hogy a „Magyar Szó“ barátja az obstrukciónak, tudjuk nagyon jól. De ne felejtjük el, hogy ez a lap első sorban nem *egyházi*, hanem *politikai* lap s mint ilyen, csak kötelességének tesz eleget akkor, a mikor politikával foglalkozik s abban egy határozott irányt képvisel. Hogy az az irány, nem mindenkinek

tetszik, az csak természetes; az masképpen nem is lehet; de legyünk nyugodtan, a közvélemény így szokott leszűrődni s ha ez megtörtént, eldől a „Magyar Szó“ sorsa is, már vagy jobbra, vagy balra. Arról meg nekünk nincs tudomásunk, hogy ez a lap „jobbára minket prot. lelkészeket állított volna az obstrukció első vonalába.“ Ellenkezőleg: mi úgy látjuk, hogy a katolikus *Olaj Lajossal* éppen úgy rokonszenvez, mint a kálvinista *Eötvös Károlylyal* s ha talán valamikor fenyegetett, számítása körébe a protestáns lelkészi kart valószínűleg csak azért vonta be, mert meggyőződése az, hogy egy idő óta minden bajaink forrása az a reactionárius és ultramontán tulkapás, melylyel szemben a protestáns lelkészi kar minden időben és minden országban a legtermészetesebb ellenzékét képviseli.

2. Azt egy idő óta tényleg és örvendetesen tapasztaljuk, hogy mi protestáns lelkészek „egy igen kevés percent leszámításával“ (!) távol állunk a politikai *párt* harcoktól. Ez helyesen is van így; de jól megjegyezzük, hogy a politikai *párt*-kérdések egy kalap alá nem vonhatók és nem azonosíthatók azokkal a nagy kérdésekkel, a melyekben már egyházunk létérdekei is kockán forognak. Mert hogy egy példát hozzunk fel, mik volnánk ma mi protestánsok, ha a Thun-féle pápens idejében Török Pál, Lónyai Menyhért, báró Prónai vagy éppen Révész Imre s utánna az egész protestáns lelkészi kar egy kicsit nem politizál s minden igaz hazafiságunk mellett a protestáns lelkészek talpra nem állanak s a közvéleményt fel nem világosítjuk!?

3. Készek vagyunk elismerni, hogy katolikus honfitársaink, sőt a kath. klerus tagjai között is voltak és vannak hozzánk hasonló igaz hazafiak. Pázmán Péternél hazánkban soha senki a protestántizmusnak nagyobb károkat nem tett; de kinevetésre méltó felekezeti elfogultság volna tagadni, hogy ez a nagy katolikus főpap, egyszersmind nagy hazafi is volt. Az volna éppen a mi vágyunk, hogy mikor az igaz hazaszeretetről van szó, ne a keresztlevelekre tekintsünk, hanem érezzük, tudjuk magunkat valláskülönbség nélkül magyaroknak s hazánk jövő boldogságáért, ha különböző templomokban is, de egy szívvel lélekkel imádkozzunk. De midőn azt kell látnunk és tapasztalunk, hogy az a „vis maior“, mit ultramontanizmusnak hívnak, az egész vonalon ellenünk tör: akkor bizony ne csudálkozzunk azon, ha itt-ott a felekezeti érdekek kiélesednek s mi a kik a történelem tanubizonyosága szerint mindig a rövidebbet húztuk, kissé talán tartózkodóbbak vagyunk! A tulsó oldal kötelessége baráti kezét nyújtani; mi azt szíves örömmel fogadjuk s kezeskedünk róla, hogy a testvéri viszonyt soha fel nem bontjuk.

4. Már fentebb mondtuk, hogy a „Magyar Szó“ politikai lap s ha mint ilyen egyik-másik nagy tekintélynek örvendő államférfiut élesen bírál, azt mindenestre lehet kifogásolni, — de ez a lap politikai jellegéből s a mai zsurnalisztika harcmodorából könnyen megérthető s e felett csak akkor lehet megütköznünk, ha nem kísérik figyelemmel egyszersmind a tulsó oldal sajtóját is, mely adós soha nem marad. Itt bizony olyan általános symptomával van dolgunk, melyre nézve „peccatur extra et intra“ s mindaddig, míg e tekintetben a finomabb izlés a közfelfogásban utat nem tör magának, menthető a „Magyar Szó“ is.

5. Ezzel megfeleltünk az 5-ik, sőt a 6-ik pontban feltett kérdésre is. Higyje el cikkirő barátunk, hogy mikor az ultramontán sajtó p. o. Bánffy Dezsőről, Tisza Kálmánról, vagy pláne Tisza Istvánról ír, — éppen úgy meg szokta nyomni a tollát, mint Pályi Ede, mi-

kor Apponyit porolja. Természetes, hogy ezt mi csak sajnáljuk s „jellemünkkel, műveltségünkkel izlésünkkel megegyezőnek“ nem tartjuk; de valószínűleg úgy gondolkodnak a tollvivők, — *kölesönösen!* — hogy „flectere si superos nequeo, Acheronta movebo.“

7. „Van-e szükség más prot. lapra?“ Különös kérdés. Hát hiszen — szó sincs róla, — az volna a kívánatos, ha minél több sajtó-organumunk volna. Ez kézen fekvő dolog. Hiszen a protestantizmus a sajtónak világszerte nagyon sokat köszönhet. Egészen más kérdés azonban, hogy képesek volnánk-e avagy csak kettőt is fentartani!? Erre cikkirő barátunk adja meg a választ magának.

Szerkesztő.

A békés-bánati ref. egyházmegye közgyűlése.

Rövid tudósításban értesíteni óhajtom e lap olvasóit egyházmegyénk őszi közgyűlésének tárgyalásai felől. Annnyival is inkább, mert egy olyan ügy is került a zöld asztalra, a mely már régóta, és széles körben meleg érdeklődésnek tárgya az egyházi élet terén s a melyről a lapokban még eddigelé hiteles tudósítás nem igen jelent meg.

Szeptember 16-án Szeged városában nyílt meg közgyűlésünk, melyen sokan vettek részt a hat vármegye minden részéből. A szokásos templomi istentiszteleten Bodnár Lajos lelkész jellegű áll. főgyán. tanár igen szép imádságot mondott. Azután a városi székház disztermében Dombi Lajos esperesünk tartott buzgó könyörgést. Majd elnöktársa Dr. Hajnal István megnyitó beszédet mondott; melyben érintette a gyűlés kiemelkedő tárgyát is, az egyházmegye felosztásának kérdését. E tárgyban az elnöki megnyitó beszéd azon véleményt fejezte ki, hogy a mai idő legkevésbé alkalmas ezen ügynek tárgyalására, s annál kevésbé a tervezett felosztás megvalósítására. Nagyon rég nem volt — ugymond — édes hazánk oly válságos helyzetben mint most, ellenségünk tömérdek, jó barátunk senki. Ha valaha, most össze kell tartani, ragaszkodni régi intézményeinkhez; s ezek megbolygatását sem egyházunk, sem hazánk érdekében állónak nem tartom.

Nagy Károly makói lelkészársunk tanácsbíróvá választatván, az esküt leteszi.

Majd az előre kinyomatott és szétküldött terjedelmes, részletes esperesi jelentés vétetett tárgyalás alá. Hü képét mutatja ez úgy anyagi, mint vallás erkölcsi tekintetben az egyházmegyének. Előtűnik e jelentésből az egyházainkban élő, azokat átható hitbuzgóság, nemes törekvés, munkálkodás, vigyázat, éberség, áldozatkészség, az ezen erények nyomán fakadó emelkedés, előre haladás; de itt-ott látszik a betegség sorvasztó hatalma is, a hitközöny, a békétlenség, a hanyatlás, gyengülés tüneteiben. Tagadhatatlan, hogy 52 lapra terjedő nagy gonddal egybeállított esperesi jelentésből sok érdekes dolgot lehetne kiírni, azonban jobbnak látom ez idő szerint meg sem kezdeni az adatokat, ne hogy túl hosszúra nyuljék tudósításom.

Majd rá került a sor a jelenlegi gyűlés legérdekesebb tárgyára, az *egyházmegye felosztásának* kérdésére. Megjegyzem, hogy már a tavaszi közgyűlés felhívta volt a presbyteriumokat e tárgyban nyilatkozni. Beterjesztendő volt, hogy kívánják-e a presbyteriumok a felosztást, vagy nem. Az így beküldött határozatokkal került most ez az ügy tárgyalás alá. Az előadó Dr. Balassa Lajos tanácsbíró volt. Ismerteti a presbyteriu-

mok beküldött határozatait. Előadja, hogy mely egyházak kívánják a felosztást, melyek a mai állapot fenntartását. A többség a felosztás mellett van. Mivel azonban a felosztók véleménye is igen eltér egymástól, mert az egyik rész kétfelé, a másik rész háromfelé akarja osztani az egyházmegyét, mivel tehát megállapítható az, hogy a körülményekkel, a felosztás következményeivel az egyes egyházak sincsenek teljesen tisztában, azt javasolja, küldessék ki egy bizottság, melynek feladata legyen tervezetet készíteni, világos képet állítani elő a felosztás tekintetében, és pedig úgy, hogy készítették tervezet olyan módon, hogy három részre oszlatnák az egyházmegye, egy részt alkotna Békésmegye, másik részt Csongrád és Csanádmegyék, harmadik részt a bánági három megye. Készítették oly tervezet is, melyben kétfelé oszlatnák a traktus. Egyik fele lenne Békés, a másik fele a többi öt megye. Mindkét esetben megállapítandó az egyházmegyék költségvetése, s kimutatandó, hogy az egyházakra a mai egyházmegyei, és kerületi költségekkel szemben mily költségek hárulnának. Tervezet készítenő az egyházmegyei vagyonnak, különösen a nyugdíjintézeti vagyonnak mikénti megosztása, esetleg egységes kezelése felől.

Ezen előadói javaslat felett értékes, és szép eszmecsere indult meg, melyben többen vettek részt. A fölött folyt a vitatkozás, hogy a felosztás *elvileg* eldöntött dolog-e a presbyteriumok nyilatkozatai által, vagy nem. Az előadó szerint elvi eldöntés még nincs, e felett határozni az egyházmegyei közgyűlés illetékes. Az elvi eldöntést Fekete Márton tanácsbíró védelmezte. A kérdés szavazás alá bocsátatván 20—20 tag nyilatkozott mindenik irányban. Az esperesi szavazat azon nézetet emelte többségre, mely szerint még *elvileg* sincs kimondva a felosztás. A javasolt tervezet elkészítésére 7 tagú bizottság választott, u. m.: Garzó Gyula, Szeremlei Sámuel, Fekete Márton, Futó Zoltán, Fekete Gyula, Böszörményi Béla, Szalay József.

A gyűlés tárgysorozatában igen sok ügye volt Békésnek, és Csorvásnak.

Gyűlést tartott a *lelkészegyesület* is, a hol az a nevezetes dolog történt, hogy az egyesület a Téli Ujság szerkesztését elvette Budai Jándtól, és az ő eddigi munkájának végzésével Szabolcska Mihály tagtársunkat bizta meg. Abban a reményben vagyunk, hogy ezt a jó néplapot az új felelős szerkesztő nevével is a lelkészi és tanítói kar buzgó támogatásban részesíti, és teljes erővel terjeszteni fogja.

Ülésezett a bíróság is. A csorvási lelkész atyánkfianak itt állásától való felfüggesztés lón az ítélet. A többi ügyek nem végződtek ily tragikus módon.

Előterjesztett a néhai bold. emlékű Szabó János esperes siremléke ügyében azon tény, hogy a diszes emlék immár elkészült, s ott áll a drága hamvak felett. Ünnepeles gyászszertartással a novembe i kerületi gyűlés ideje alatt fog átvétetni. A begyűlt összegből maradt egy alapítvány is, mely a boldogult esperes nevével fogja viselni, s belőle idők multával — ha felszaporodik — a bánati misszióban templomi felszerelések fognak vétetni.

A két és félnapig tartó gyűlésről ki-ki azon tudattal távozott haza, hogy az egyházmegye — régi nagy multjához hiven, — most is elvégezte mindazt, a mi Isten országának építésére szükséges vala.

Fekete Gyula.

A szatmári ev. ref. egyházmegye közgyűlése.

A fejérgyarmati templomban szept. 23-án reggel 9 órakor hangzott fel a gyűlést megnyitó „Jövel Szent Lélek Ur Isten” s utána Biki Károly esperes ur buzgó, szép imája. Ima után esperes a Tiszabecsen pár nappal előbb lefolyt Rákóczy-ünnepélynek még élénk hatása alatt lelkes szavakkal nyitotta meg a közgyűlést, elismerőleg méltatva Luby Géza e. m. gondnoknak az ünnepély rendezése körül kifejtett fáradhatatlan tevékenységét.

Az esperesi évi jelentés megnyugtató képet nyújt egyházmegyénk valláserkölesi állapotáról. A buzgóságnak nyilvánvaló jele többek közt az is, hogy 40780 személy élt urvacsorával. Még örvendetesebb az anyagiakról szóló jelentés, mely szerint a kegyadományok összege a természetbeni és nem értékelt adományokon kívül 31017 k. 79 f. Nagyobb adományok: Gr. Tisza István Uraban egy imaházat építtetett 1400 korona értékben; Kende Zsigmond r. kath. vallásu nagybirtokos az istvándi-i egyháznak 100 kor. értékű téglát, a kömörői egyháznak pedig 140 kor. értékű faanyagot ajándékozott; néh. Hermán Mihály a szatmári egyháznak 12000, a németinek 1000 koronát hagyományozott. Ugyancsak Szatmáron Lázari Nagy Ádámné hagyománya 5000 kor. Szabó Lajos adománya 1000 kor. Özv. Katona Ferenczné-é 200 kor. Ökörítón a presbyterek saját költségükön 14000 téglát és 2500 vályogot készítettek. Simában Uray Gáspár szatmári ügyvéd 200 koronát ajándékozott az egyháznak.

A tanügyi bizottság jelentése szerint kitünő eredménnyel tanított 21 tanító, jó és jeles 35; elégséges 26; elégtelen eredménnyel 8.

Az egyházmegyei számvevőszék 8 elkéselt, vagy visszavetett számadás felülvizsgálásáról, az építetendő bizottság pedig 4 iskola építéséről nyújtott be jelentést.

Sipos József egyházmegyei aljegyző esküt tévén, hivatalába beiktattatott. Ugyanő Sáfár Imre atyai lelkészszel együtt a tanügyi bizottságba beválasztatott.

Az országos egyházi közalaphoz segélyért folyamodott 8, a magyar ref. segélyegyletnek 16 egyház; rendkívüli államsegélyért 13 lelkész és 9 tanító. Mind-ezeket a közgyűlés segélyezésre ajánlotta.

Hajdu Miklós vámosoroszi-i, Szikla József szamosbecsi ujonnan választott lelkészek, valamint Pásztor László nagyszekeresi, Bozsó Imre zsarolyáni, Császár Gyula tunyogi, Kuthy Ferencz matoflesi tanítók és Sáfár Eszter puztadaróczi, Kerekes Julia tiszakóródi, Joó Róza porcsalmi, Slafkofszy Viola komlódtótfalusi, Erdős Vilma mándi, Szeghy Ilona szamosdobi tanítónők állásaikban megerősítettek.

A közgyűlés elhatározta, hogy az esperes mellé az egyházmegyei közpénztár terhére már a folyó évi okt 1-től egy irodai kisegítőt alkalmaz.

Legérdekesebb tárgya volt a gyűlésnek a tanítói gyámintézet ügye. Ugyanis az ifjabb tanítói nemzedéknek több tagja ezt a két százados, — és többnyire kívülről jött kegyes adományok s hagyományokból gyarapodott — intézményt egyszerűen be akarták szüntetni s befizetett részvénytökéjüket visszavenni. Ennek a javaslatnak a részvényesek gyűlésén sikerült is többséget szerezni, de határozatuk csak az egyházmegye jóváhagyása után válhatott volna jogerőssé. Azonban az egyházmegye névszerinti szavazással elvetette az öngyilkos határozatot és megmentette a végpusztulástól az ősök által alapított kegyeletes intézményt.

Ezek után a közgyűlés több, egyes egyházakat és

belhivatalnokokat érdeklő kisebb ügyet intézett el. A másnap tartott bírósági ülés pedig 6 közigazgatási és 3 tegyelmi ügyben hozott ítéletet.

Tudóstító.

IRODALOM.

Az egyházjog tankönyve. Irta: Dr. Kérészy Zoltán kép. egyetemi magántanár, a debreceni ev. ref. jogakadémián az egyházjog, az egyetemes európai s magyar jogtörténet nyilv. rendes tanára. 1-ső rész. Az egyházalkotmány története. Állam és egyház közti s interconfessionalis viszony. Jogforrások. Budapest, Politzer Zsigmond és fia könyvkereskedése. 1903. Ára 6 korona. Még csak néhány hónapja (lásd „Debreceni Prot. Lap” 4-ik szám 1903.), hogy egyik református jogakadémiánk szaktanára lapunkban az egyházjog fontosságáról és tanításáról cikkezvén, azt a sok tekintetben indokolt kijelentést tette, hogy „érthetetlen az az elbánás, a miben az egyházjog egyetemeinken és jogakadémiáinkon részesül. A mennyiben majdnem mindenütt és mondhatni csaknem kizárólag római egyházjogot adnak elő; ellenben a többi vallásfelekezetek egyházjogáról alig esik szó.” Igazsága volt. Régidő óta vannak ugyan nekünk református szerzők tollából eredő egyházjogtudományi kézi könyveink; de ezek közül egyik róm. katolikus művek kivonata (lásd a Kovács Ferenczét) s alig tudta a szerző beleilleszteni (ezt is rendkívül fogyatékosan!) a prot. egyházi jog anyagát; a másik nagyon is partialis (Kolozsváry Sándoré) a 3-ik sok becses anyaga dacára is elavult s főleg az új egyházpolitikai törvények kodifikálása óta idejét multá. Ennek aztán az volt az eredménye, hogy mig külföldön még a katolikus egyház jogával is első sorban főleg protestáns tudósok foglalkoznak, nálunk — a mint azt a lelkészképzés vizsgálatokon sajnos tapasztaljuk, — leendő lelképásztoraink közül a tulnyomó többség saját egyházunk jogi viszonyainál sincs tisztába s valódi jogtudós lelkészünk nem volt Révész Imre óta. Ilyen körülmények között kétszeres érdeklődéssel vettük a kezünkbe Kérészy Dr. fent megnevezett egyházjogi tankönyvét s kíváncsian lapozgattuk keresztül, — annyival inkább, mert Dr. Kérészy Zoltán a debreceni református kollégium tanára s előre feltételeztük róla, hogy ha egyházjogi munkát irt, abban a protestáns egyház jogainak több helyet, nagyobb figyelmet szentelt, mint katolikus vallásu kollegái tevék. E feltevésünkben nem is csalatkoztunk. A joganyagot 5 főrészbe csoportosítva adja u. m. 1. az egyházalkotmány s az állam és egyház közti viszony története; 2. az egyházak (felekezetek) és az állam közti s interconfessionalis viszony; 3. a jogforrások s azok története; 4. egyházalkotmány; 5. egyházigazgatás. Az egész mű 2 kötetre van tervezve s a most közrebocsátott 1-ső kötet az 1—3 alatt levő anyagot tartalmazza. Minekutánna a 2-ik és 3-ik főrészben levő anyag olyan természetű, mely a különböző szerzőknél már eddig is meglehetősen fel van dolgozva, Kérészy tudása és ereje főként az 1-ső részben tűnik ki. Széles körű forrásismeretre valló szakértelemmel kezeli az anyagot s meglátszik rajta, hogy nemcsak jogtudós, hanem historicus is. Ilyen terjedelemben e kérdést más művekben fejtegetve nem találjuk. A 2-ik és 3-ik részben természetesen keze

már inkább meg van kötve, de kiváló érdeméül irandó itt is az, hogy a protestáns egyházjogot nem tekinti mostoha gyermeknek, hanem forrástanulmányai alapján nyomról-nyomra kíséri a protestáns egyházak alkotmányának a fejlődését s olyan képét adja annak, mely hű, plasztikus és nagyarányú. Általában mi nemcsak protestáns, tehát felekezeti, hanem a tudomány egyetemes szempontjából is nyereségnek tartjuk e művet s melegen ajánljuk figyelmébe mindazoknak, a kik az egyházjogi kérdések iránt érzékkel bírnak. Ma olyan idöket élünk, a mikor egyházunk közjogi helyzetével tisztában lenni főkép a lelképásztornak első rendü kötelesség. Ebből a műből sokat tanulhatunk Várjuk a 2-ik kötetet is.

Sárospataki Füzetek. A tudományos és irodalmi decentralizálás, a „vidéki központok” eszméjének, a tisztos hagyományok zászlója alatt kérjük nagyrabecsült támogatását.

Föl akarjuk támasztani a sárospataki főiskola egykori büszkeségét, a *Sárospataki Füzetek*-et és közkínosésé akarunk tenni ennek az iskolának eleddig a világ előtt még ismeretlen kincseiből annyit, a mennyit a közönség anyagi pártfogásához képest csak közzé tehetünk.

Az új *Sárospataki Füzetek* hozzá fog szólni a modern tudomány kérdéseire, nagy gondot fordít a független, minden klikk-szellemtől ment, szigorú és páratlan kritikára; de első sorban az irodalom- és művelődéstörténet, a társadalomtudományok s különösen a hazai egyházi és iskolai élet történetének szolgálatában kíván foglalatostalni ama becses *adalékok* közlésével és feldolgozásával, melyeket gyűjteményeink tartalmaznak.

Azt hisszük, erre a folyóíratra mindenkinek szüksége lesz, a ki nálunk a jelzett ággakkal foglalkozik. Egyelőre csak évnegyedenként bocsátunk közre egy-egy 4 ivnyi füzetet, melyek közül az első 1904. január 1-én lát napvilágot.

A teljes évfolyam előfizetése: 6 korona.

Gyűjtőknek minden beküldött öt megrendelés után tiszteletpéldány jár.

Előfizetéseket vagy kötelező jelentkezéseket elfogad *Trócsányi Bertalan könyvkereskedése Sárospatakon.*

Sárospatak, 1903. szeptember hava. Tisztelettel a *sárospataki akadémia tanárai* mint szerkesztőbizottság.

Alkalmi egyházi beszéd. Irta s a kassai Rákóczy kiállítás megnyitásának napján 1903. évi július 26-án a kassai ev. ref. templomban elmondotta Révész *Kálmán* lelkész abauji esperes, a Rákóczy kiállítás végrehajtó-bizottságának alelnöke . . . Kiadja a kassai ev. ref. egyház. Kassa nyomtatott Vitéz A. könyvnyomdájában 1903. Egy olyan alkalmi egyházi beszéd ez, mely minden alkalmisága dacára is megmarad predikációnak s nem lesz sem pusztá historia, sem emberi nagyságnak tömjenező dicshymnus. Maga a szerző mondja bevezetésében, hogy „*minden nemzeti nagy emlékűnnap, tehát a mai is, arra a legfőbb lényre irányítja lelkünk tekintetét, azon legfőbb valóság iránt indítja imádó hálára szívünk érzelmeit, kié a föld és annak teljessége; kiben örvendendének és vigadnak a nemzetiségek; a ki ítéli a népeket igazságban és a nemzeteket e föl-*

dön igazgatja“ stb. Így maga a szerző felállítván a keretet egyházi beszéde számára mindvégig e kereten belől mozog s pillanatra sem feledkezik meg arról, hogy templomi katedrán beszél. Megkapó, sőt az alkalmat tekintve gyönyörű már a textusa. Ézsaiás 18. 3-ban van ez megírva s hangzik ekképpen: „*Ti világnak minden lakói és földnek lakosai, meglátjátok, mikor a hegyeken zászlómat felemelem és a mikor az én kürtömet megtuvallom, meghalljátok!*“ Remek alapige! Azt kérdi ennek nyomán a tudós szerző, „*miért lengett a zászló a hegyeken, miért harsogott a tárogató ezélt 200 esztendővel?* Azért, hogy harera hívja a nemzetet legdrágább kincsének megtartásáért; harcot hirdetett 1. a nemzeti létért. 2. az alkotmányért, 3. a vallásszabadságért. E részekben fejtegeti aztán Révész az alapigét, nemes, egyszerű s mégis szép nyelven egyesítvén beszédében a nemzeti események mozzanatait a bibliai szent történelem megfelelő epizodjainak bevonásával. „*Istennek sorsintező akarata, végzi a szerző beszédét, — úgy hozza magával, hogy a magyar nemzet mindig kész követni a felemelt zászlót Istenért, hazáért és a szabadságért.*“ Hogy a beszéd milyen hatással volt a gyülekezetre, azt az bizonyítja, hogy a kassai ev. ref. egyház maga gondoskodott arról, hogy e beszéd nyomtatásban megjelenjék.

KÜLFÖLD.

Francia egyházi szemle.

Franciaországban nemcsak egyházi, hanem politikai szempontból is nagy fontosságot tulajdonítanak annak a kérdésnek, mely már éveken át izgatja a kedélyeket, hogy az állam és egyház elválásassék-e egymástól. A kérdés már annyira előhaladt, hogy a francia törvényhozás egy bizottságot küldött ki a kérdés tanulmányozására. A bizottság úgy alakult meg, hogy abban az állam és egyház elkülönítésének hívei tulsulyban vannak, és már két nagy fontosságu elvet ki is mondott. Egyik ezek között az, hogy az állam és egyház elválásztásának kérdését a congregatiók ellen hozott intézkedésekkel nem kapcsolja össze, továbbá, hogy az egyházak államsegélyt el nem fogadhatnak, községi segélyt azonban igen.

A francia reformátusok közhangulatát leghivebben kifejezi egyik egyházmegyéjüknek következő határozata: „*A francia református egyház abban a helyzetben van, hogy bizalommal várja az állam és egyház elválásztását, akkor, a mikor a közhatalom azt minden egyház számára szükségesnek tartja.*“ Önérzetes nyilatkozat ez, a mely határozottan kifejezi a francia reformátusoknak ama meggyőződését, hogy ők az egyház és állam elválásztásától nem félnek abban az esetben, ha az állam minden felekezettől egyformán megvonja a maga segélyt.

Mások meg arra fektetnek nagy sulyt, hogy az egyházi szervezet erősítendő meg, fel kell világosítani a híveket, hogy csak ebben bizhatnak és fel kell erősíteni bennök a fennálló egyházi szervezethez való ragaszkodást, továbbá növelni kell az áldozatkésztséget, nagy sulyt kell fektetni az evangelizációra, rá kell mutatni arra a nagy vallási és erkölcsi hanyatlásra, mely a francia nemzetet tönkre teszi s a hitelenség-gel együtt a babona terjedését mozdítja elő.

De az optimistákkal szemben akadnak olyanok is, kik aggodalommal tekintenek a jövőbe és azt mondják, hogy az állam és egyház elválásztása után „a lefegyverzett egyház lenne a souverain államban szemben.” Ez pedig az egyház érdekeinek a szemmeltartását bármikor veszélyeztethetné.

A sok megoldási mód között, melyet többen ajánlanak, még olyan is van, a melyt tervezik, hogy az egyházak önkéntes adományokból tartásuk fenn magukat, de olyan formán, hogy azokat az állam szedje be és ossza szét. Erre is azt mondják azonban, hogy ebben az esetben az állam csakhamar nemcsak szétosztó és örökös tisztelet végezne az egyházakkal szemben, hanem ura lenne az egyháznak és rendelkezne annak papjaival.

Az evangélikai munkájáról érdekes adatok kerülnek napfényre. A katolikus papok legtöbb helyen, ha csak lehet igyekeznek beszédekkel lerontani az evangélikai papok hatását, erősen támadják a reformátusokat és általában a protestantizmust. Az evangélikusok nem késnek a telelettel, melynél azt az eljárást követik, a mi legutóbb Tahitiban is történt. Itt ugyanis a plébános beszéde után 15 napon át tartottak felolvasásokat, melyeknek címei közzül idézek néhányat: Egységes-e a római egyház valóban? A csalhatatlanság és csalatkozhatóság. A római egyház némely babonái. Szent Péter Róma első pápája és Kálvin János Genf első pápája. Miért szakadt el Luther Rómától? Továbbá a püspökhöz nyílt levelet intéztek, melyben a püspököt nyilvános vitára hívják ki. A püspök azonban a vitát visszautasította.

Találón jegyzi meg erre az evangélikus: „Ilyen fegyverrel szemben mi letesszük a fegyvert.”

Az evangélikus nagyon vonzza az általa rendezett felolvasásokra a hallgatóságot. Az a körülmény, hogy Franciaországban sokan lehetnek minden lelki gondozás nélkül, továbbá még a lelki gondozással ellátott lakosok között is az evangélium iránti érdeklődés lehetnek okai az olyan eseteknek, hogy némelyek 20—25 kilométer utat is megtesznek, hogy a felolvasásokat hallgassák. Egy 130 lakossal bíró falu meg kiválasztott két embert és elküldték egyik református pap hallgatására, továbbá felkérték a református papot, hogy jöjjön hozzájuk is predikálni. Ezek mivel a papot nem találták otthon (a mi ott a folytonos meghívások miatt könnyen megesik) elindultak felkeresésére, és így összesen 150 kilométer utat tettek meg azért, hogy az evangéliumot hallgathassák a község lakosai.

Vannak elemek Franciaországban, melyek az anti-clericalismus jelszava alatt a protestantizmusnak is ellenségei. Ilyenek a socialisták közt is sokan vannak. Egyik városban egyik vezérüknek a temetésénél mindenáron megakarták akadályozni, hogy a protestáns egyház szertartásai szerint temessék el, ők az egyházi szertartást teljesen mellőzni akarták. A család azonban az egyházi szertartáshoz ragaszkodván, végre is abban egyeztek meg, hogy a temetőben tartson a protestáns pap beszédet. A több mint 10,000 főre menő socialista tömeg azonban az uri ima ama mondatánál: „És bocsásd meg a mi vétkeinket, mint mi is megbocsátunk az ellenünk vétkezőknek,” célzásnak vévén ezt a mondatot, botrányt csinált.

Az atheizmus nagy arányokban terjed, úgy látszik. Annaira komoly veszedelemmel fenyegeti a francia nemzetet, hogy a reformátusok rendszeresen akarnak védekezni ellene. Sőt a mennyiben az atheizmus elleni küzdelem egyike a legnehezebb feladatoknak, szükség-

gesnek tartották, hogy erre a célra egy külön kiváló embert válasszanak ki, a ki az egész Franciaországban kizárólag az atheizmus és az atheizmus nyilvános terjesztői ellen küzdjön.

Franciaországban mihelyt valamely eszme felmerül, annak a megvalósítása mi előttünk ismeretlen gyorsasággal bekövetkezik. A belmissió társulat az eszme megvalósítására rövid idő alatt 1400 frankot kapott. Tehát már egy férfiú lesz, a ki az atheizmus ellen küzd, rövid idő múlva bizonyosan lesz több is, mert a lapok sürgetik, hogy Franciaország nagy területe számára legalább is 4—5 ilyen férfiut nyerjenek meg.

A társadalmi mozgalmak folytonos szemmel tartását sürgeti minden egyházi gyűlés. Legtöbb egyházmegyének van bizottsága, mely a társadalmi actióval van megbizva. Egyik egyházmegye azzal indokolja meg ezt az eljárást, hogy az egyház a munkáját a világban végzi és feladata az, hogy a világért dolgozzék. Majd így folytatja: „Meg kell győzni az egyházakat, hogy csak akkor lesznek valóban egyházak, ha keresztyén társadalmi munkát végeznek, s mindenki megteszi kötelességét Isten országának előmozdítására, minden egyházban tehát szövetkezetek létesítendők.”

Legnagyobb súlyt fektetnek az alkoholizmus elleni küzdelemre. Francia izü ugyan az alkoholizmus elleni szövetkezet felhívása, de legalább élénk világgosságot vet arra, hogy az alkoholizmust milyen nagy nemzeti veszedelemnek tartják. A felhívás szerint az Ottomán bank felrobbantása, a szerb királyi pár legyilkolása, a Páris-Madridi automobil verseny, a zsidók oroszországi üldözése stb. ezek mind csekélységek az alkoholizmus által előidézett szerencsétlenségekhez képest. Majd így végzi: „Polgárok, minden francia, a ki abszintet vagy pálinkát iszik, Franciaországnak anyagi és erkölcsi romlásán és politikai sülyedésén dolgozik. Az igaz hazafi nem iszik abszintet!”

Franciaországban minden társadalmi actio érdeklődik az egyházat!

B. J.

KÜLÖNFÉLÉK.

— A hátralékban levő díjak haladéktalan beküldését tisztelettel kérjük. Előfizetési díjakat értünk; de van abban valami contradictio, hogy a mit tulajdonképpen előre kellene fizetni, — hát azt sokszor utólagosan is nehezen kapjuk meg. Azért irtunk csak díjakat, nem pedig előfizetési díjakat. Sokan vannak, a kiktől, — noha már benne vagyunk az esztendő utolsó negyedében, — még eddig egy fillért sem láttunk. Így pedig egy kissé bajos dolog lapot szerkeszteni, de még bajosabb kiadni...! Nagyon kérjük ennél fogva azon olvasóinkat, a kikre ez a testvéri figyelmeztetés tartozik, hogy sziveskedjenek hátralékaikat beküldeni. Az esztendő vége reánk is súlyos kötelességeket rak; ez az év talán többet, mint a megelőzők s ezek-

nek mi csak úgy tehetünk eleget, ha olvasóink annak a csekély előfizetési díjnak a beküldésével nem késlekednek.

— **A Melanchton-ház felavatása Brettenben.** (Baden) s az ezzel összekapcsolt ünnepélyek október 19, 20 és 21. napokon. 1897. február 16-án volt 400-ik évfordulója *Melanchton Fülöp* születési napjának, kicsit ugyan késve most a 400-os fordulót szépen ülik meg németországi protestáns hittestvéreink. Már 1896 ban felhívásokat bocsátottak szét a célból, hogy Brettenben egy monumentális palotát állítsanak fel, s ebben a nagy reformátor szobrát elhelyezzék. A felhívásnak várakozáson felül szép lett az eredménye, s a fent jelzett napokon a Melanchton-palotát fel fogják avatni. A három napra terjedő ünnepély programja rendkívül gazdag; de különösen érdekelhet bennünket az, hogy ebben a palotában a Melanchton szobrán kívül, több mint 400 darab kisebb-nagyobb szobor, képek és címerek lesznek elhelyezve, melyek mind ereklyék a nagy ember reformátor társai, barátai s azon fejedelmek és városok köréből, a kikkel Melanchton közelebbi, vagy távolabbi összeköttetésben állott. E célra egész muzeum van már berendezve, több ezerre menő kötet könyvvel, kéziratokkal, érmekkel, medaillenokkal a reformáció korából. Hogy az adakozásra való felhívásnak ilyen szép eredménye lett, azt Isten kegyelmén kívül annak lehet köszönni, hogy a németországi protestáns fejedelmek, s ezek között első sorban a bádeni nagy herceg nagy áldozatokkal járultak a cél megvalósításához, s nem maradtak hátra természetesen az egyházak, egyházi hatóságok, tanintézetek sem a protestáns világ minden részéből. Hogy mi magyarok adtunk-e valamit, — nem kérdezzük, mert meg vagyunk győződve, hogy ágostai hitvallású testvéreink bizonyára ott vannak a jókedvű adakozók sorában. De igenis kérdezzük azt, hogy mi magyarországi reformátusok mikor buzdulunk hasonló nemes tette, hazai nagy reformátoraink emlékének megörökítése céljából!?!? Mi lesz p. o. a *Meliusz Péter* szobrával!? Évtizedekkel ezelőtt hirtelen fellangolt lelkesedésünk; de azonnal el is aludt. Hazánkban még eddig egyetlenegy kálvinista reformátornak sincs szobra. Milyen dicső volna, ha a nagyok közt is legnagyobb *Meliusz Péterét* itt, a kálvinista Rómában már a közel jövőben felállíthatnók! Nem kell a nehézségektől megijedni; nekünk ugyan nincsenek gazdag fejedelmeink, ezeket adó maecénásaink, mint németországi hittestvéreinknek; de azoknak, a kik komolyan akarnak, és az Istenben biznak, semmi sem lehetetlen! Hozzánk németországi hittestvéreink már elküldték a meghívót a Melanchton ünnepélyekre, — szeretnők e figyelmet miharabb viszonzni, meghívván őket a *Meliusz* szobrának leleplezésére . . .!

— **X. Pius pápa első encyklikája** megjelent; ez a katolikus világ legujabb szensatiója. Átolvastuk mi is figyelemmel. Mindenekelőtt ünnepélyes bizonysgot tesz a pápa ebben az encyklikában arról, hogy akarata ellenére történt pápává való választása. Anzelm esetére, példájára és szavaira kivatkozva mondja: „mindenkinek kellett ezt látnia, aki azon a napon arcomra nézett. Inkább holtnak, mint élőnek arcszíne volt rajtam, remegéstől és fájdalomtól sápadt el az arcom, de meggyőződtem, hogy az Ur akarata ellenkezik az én törekvésemmel.“ Magamat gyengeségem folytán a pápaság terhére méltónak semmiképpen nem érezhettem. Mindazáltal, mert az isteni akaratnak tetszett, hogy az én csekélységemet a hatalom ezen teljességére emelje,

felemeltem lelkemet ahhoz, a ki engemet megerősít és az Isten mindenhatóságában bizakodva, készülök hozzá a nagy munkához; a pápaság viselésében egyedüli célul azt tűzve ki: „megújítani mindeneket Krisztusban, hogy minden és mindenben Krisztus legyen.“ Aztán kijeleni a pápa, hogy a mindennapi élet párttusáihoz lealacsonyodni nem fog. Határozottsággal állítja, hogy semmi más nem akar lenni a társadalomban, mint az Istennek a szolgálja. Ez nagyon szép mondás volna, de rögtön utánna teszi: „Az Isten ügye a mi ügyünk, a melyért minden erőnket, akár életünket is feláldozzuk!“ Nohát ez olyan clausula, a melyből akár a késhegyig menő harcot is ki lehet magyarázni! Tovább menve, inti a püspököket, hogy mert az emberek, legnagyobb vakmerőségükben már a Krisztus helyére tolokodtak, igyekezzenek vele együtt a világot a Krisztushoz vezető utra visszavezérelni. Ez az ut pedig **az egyház.** Az egyház törvényeihez kell az embereket visszahívni, hogy őket az egyház a Krisztushoz és a Krisztus az Istenhez vezesse. Igen jellemző és örvedetes ebben az encyklikában a sok bibliai idézet, valamint az is, hogy a pápa hangoztatja: „az evangéliumnak szent törvényei és tanácsai régi méltóságukba helyezendők vissza.“ Kár, hogy később a papok neveltetésére adván utasításokat, lelkökre köti a püspököknek, hogy semmit el ne mulasszanak, a mit a tridenti zsinat böles előrelátással meghatározott. E zsinat határozatainak fentartásával az evangélium szent törvényei és tanácsai bizony csak megint utánna maradnak a traditióknak! A papok neveltetésénél nagy súlyt fektet ugyan a világi tudományokra is, de még sem titkolja, sőt nyíltan bevallja, hogy azoknak fogja az elsőséget adni, a kik lelki kötelességeik teljesítésében tűnnek ki. Ezután ajánlja a pápa eszközül a felebaráti szeretet gyakorlását, hangsúlyozván, hogy nemcsak azoknak kell velünk együtt munkálkodni, a kik az egyházi rend kebelébe léptek, hanem mindenkinek, ki kell tartani Isten és a lélek törvényei mellett, „de mindig csak a püspökök vezetése alatt és egyetértő akarata mellett!“ Ezt jó lesz figyelembe venni többek között azoknak is, kik nálunk Magyarországon a kath. autonómiát nem mindenben a püspökök szája ize szerint óhajtják megvalósítani! „A mai kor, — folytatja tovább a pápa, — határozott aktiót követel, de csakis olyat, a mely egészben megfelel az isteni törvényeknek és az anyaszentegyház parancsainak.“ Számít az, „Isten anyjának közbejárására“ s azért adta ki éppen encyklikáját „a Boldogságos Szűz Rózsafüzérének tiszteletére rendeltetett napon“ Ime a „szeretet pápája“ (így nevezték el!) ilyen hangon szól és ilyen hurokat peng a világon levő katolikusokhoz kibocsátott legelső kiáltványában.

— **Levél a szerkesztőhöz.** Nagytiszteletű szerkesztő ur! A mi kedves „Debreceeni Protestáns Lapunk“ okt. hó 3-iki számának ujdonsági rovatában egy Amerikából hazatért jobb sorsra érdemes fiatal emberről van szó, kinek nagytiszteletű szerkesztő ur azt a tanácsot adta, hogy menjen haza testvéreikhez s ohajtaná tudni megfogadta e szavát. Hát igen is! f. hó 2-án idejött Balkányba, itt lakó testvéréhez Széles János asztalos mesterhez s azóta a mai napig itt tartózkodik. De már holnap tovább megy Nyiregyházára s onnan ismét odább, a *hova neki a Szent Lélek sugalja.* Minthogy a mi fiatal emberünk, a hol megfordul, mindenütt ev. ref. lelkészársainkat keresi meg, nem tudom nem lenne-e jó, ha becses lapjában egy kissé bővebb értesítést adok felöle, úgy a mint én ismerem s egyet-

mást tudok róla. Született 1867-ben N.-Kállóban és csak egy elemi iskolát végzett ugyanott. Nagytiszteletű Görömbey Péter esperes ur konfirmálta. Annakidején katona lett s itteni szolgálata alatt — mint ő mondja — a „Kis Tükör“ c. lapból ébredt fel benne az az erős hit, mely őt teljesen boldoggá tette. Katonai szolgálata idején egy alkalommal egy római kath. templomba volt kivezényelve valami diszörségi parádéra s *Urfelmutatás* alatt nem térdelt le, a mint azt a reglama kívánta. Ezért ott még közlegény bajtársai is gunyolták, a parancsnokság pedig sok hercehurea után felmentette. Azután a csendőrséghez ment s éppen itt Balkányban szolgált 1897—98-ban. Ezen időben, éppen az én balkányi lelkipásztorkodásom kezdetén történt, hogy a baptista apostolok ide is be akartak bujkálva, alattomosan törni s pár nap múlva a mint ez tudomásomra jutott, megtettem a kellő lépéseket a futkározó hamis atyafiak illő fogadására. De természetesen a csendőrök ezt előbb megtudta nálam s éppen fiatal emberünk volt ezen szolgálatra kiküldve. Ő nem a fegyver által, hanem az Isten igéje által akart győzni s az általa már akkor is szorgalmasan tanulmányozott szentírásból vett érvekkel úgy elriasztotta a hamis prófétát, hogy a mikor én vártam, többé Balkányba el sem mert jönni. Csendőrségi szolgálata leteltével ment Amerikába s ottani nehéz bányamunkája közben egyedüli vigasztalója a szentírás volt. Itt jutott ő azon gondolatra, hogy a Jelenések könyvében írt jövődölések beteljesedésének ideje eljött s ő az Atyától a végre szemeltett ki, hogy ezt az összes világon levő népeknek hírül adja. Haragja legjobban a pápa — az Antikrisztus ellen gerjedez, de nem szereti a földi királyokat, hatalmasokat sem. A hol megfordul, mint fentebb érintem, elsöben mindenütt a ref. lelkészeket keresi fel s arra kéri, hogy legeltessek hűségesen a rájuk bizott nyáját, mivelhogy az Ur közel van! Hite valóban erős, a Krisztus evangéliomán alapul. Szentírási ismeretei meglepők.* Kár hogy theologiai előképzettsége nincs. Azt mondja, hogy az egész világ keresztényen egyházai között a Krisztus tiszta igéje csak a magyar ref. egyháznál van meg igazán. A többi mind meghamisította. De élő hit itten sincs, (a mi igaz is) a mi jó magyar népünknel. Nem talált egyebet, csak a földi vagyon utáni hajhászatot, a mi teljesen elfoglalta az emberek lelkét. Én reám midőn tegnap felkeresett két presbyter társaságában azt a benyomást tette, hogy ő egy szelid lelkű, vallásos rajongó ugyan, de az Ur igaz evangéliomának alapján áll s onnan veszi minden érvét azokkal szemben, a kiket meggyőzni akar. Velem való több, mint két órai beszélgetése alatt, noha gondolatai többször tulságba csapnak, mindig megtartotta az ép elméjű emberhez illő modort, sőt Istenben való hitének ereje reám is oly hatással volt, hogy bucsuzása alkalmával én is, a vele együtt jöttem is egy szép fohászszal zártuk be a vallásos beszélgetést. Mint mondja, bejárja a világot, hogy küldetését teljesítse. Öltözetét, életmódját nagytiszteletű ur lapja helyesen írta meg s azért erről nem is szölok, csak annyit még, hogy istenitiszteleteinket szorgalmasan látogatja. Mióta itt van, mindig ott látom a templomban. Figyelmeztettem a római egyház elleni működéseinek veszélyeire, melynek önmagát teszi ki. Az előtte levő szentírásra mutatott s azt mondotta, hogy az őt megvédi minden bajtól, mert annál élesebb fegyver nincs a világon. Különben pedig a Jézus Krisz-

* Nálam azt mondta, hogy az ó-testamentumot nem ismeri; nem volt ideje azt olvasgatni. Szerk.

tusért kész minden szenvedést eltűrni, csakhogy küldetését végezhesse, de tudja, hogy Isten ötét mint kiválasztott eszközt megvédelmezi s megoltalmazza. Legyen neki az ő hite szerint!* Balkány, 1903. okt. 6. Maradok nagytiszteletűségednek kész hive *Nagymáté Albert* ev. ref. lelkész.

— **Uj igazgatótanácsos a főiskolában.** Még csak néhány éve annak, hogy főiskolánk szervezetébe az igazgatótanács, mint új szerv beillesztetett s ma már alig tudjuk elképzelni is, hogy ezen szerv nélkül annyi ideig hogy tudtunk elleni. Ebben az igazgatótanácsban minden főiskolai tanárkar egy-egy saját kebeléből választott taggal van képviselve. És minekutánna a gymnasiumi tanárkar eddigi képviselője t. i. *K. Kiss József* a folyó tanévvel nyugalomba vonult, helyére az igazgatótanácsba is új tagot kellett választani. Ebbeli kötelességének a gymnasiumi tanárkar immár eleget tett s új igazgatótanácsosul *Dr. Gulyás Istvánt* választotta meg. Tudva van, hogy igazgatótanácsunk olyan testület, mely állandóan és főképpen azzal a nagy gondal van elfoglalva, hogy ennek a nagy intézetnek sokféle anyagi és szellemi ügyeit a célnak és a helyzetnek legmegfelelőbb módon irányítsa. Éppen azért aktív munka vár itt minden tagra s a ki ide küldetük, arra bizony a honoson kívül bizonyos foku megterheletés is száll. . . . *Dr. Gulyás István* fiatal, munkabíró erő. Hisszük, hogy hasznos tagja leend ennek a főiskolai kormányzati szervnek s ebben a tudatban üdvözöljük őt.

— **Deák Ferencz születési napja 100-ik évfordulójának megünneplése a szász iskolákban.** Az erdélyi szász egyházi főkonsistorium szeptember 14-én, 2415/1903. sz. a. az egyes konsistoriumokhoz, a középiskolai igazgatóságokhoz és az egyházi seminarium vezetőségéhez a következő rendeletet bocsátotta ki. „Október 17-én lesz 100. esztendeje annak, hogy *Deák Ferencz* született. Az a férfiú, a kinek karaktere és eszméi az osztrák magyar monarchia mai államjogi helyzetében és Magyarországnak mint önálló államnak viszonyában kifejezetten élnek s mindazoktól fentartotnak és védelmeztetnek, a kik komolyan veszik a király iránt való hűséget, hazaszeretetet és a törvényes szabadság okos használatát. Ennek a napnak a megünneplését a mi egyházunk el nem mulaszthatja s készséggel tesz eleget annak a felhívásnak, melyet a kultuszminiszter ur ő excellenciája 3240. sz. a. augusztus 31-én kibocsátott. Utasítottak ennek következtében a középiskolák, az egyházi seminarium igazgatóságai, mint szintén a polgári és felsőbb népiskolák hatóságai, hogy a nevezett napon emlékünnepeket ren-

* Megírtam én is, hogy én reám ez a fiatal ember, egy értelmes és szelidlelkű, vallásos kedély benyomását tette. De, hogy valami a lelki egyensúlyát megzavarta, azt abból is következtetem, hogy saját elbeszélése szerint, még otthon, mint 15—16 éves legény részesült a kijelentésben. Egy alkalommal ugyanis mint mondja, édes apja őt éjfélkorban kiküldötte az erdőbe a lovakért. Gyönyörű holdvilágos éjszaka volt; s imé, a mint egy völgybe jutott, hirtelen koromsötétség támadt körülötte s egy alak állta útját. Ő az oroszok szokása szerint, — hirtelen keresztet vetett magára s felkiáltott: „szent kereszt jelvénye tüntesd el őt!“ És a rém erre e szavakkal: „az a kereszt sokaknak csak botrányokozás!“ — el is tűnt. Ettől kezdve, — ugymond — nem tudott szabadulni a gondolatától, hogy reá nagy hivatás vár. Különben én is azon a nézeten vagyok, hogy szeliden kell vele bánni s a világot sem szabad kigúnyolni. Legyen vele a jó Isten, a kiből annyira hisz, és a jó emberek rokonszenve! Szerk.

dezzenek és azokon a presbyteriumokat képviselések s azon a napon a tanítás szüneteljen. Ha azon a napon véletlenül szünetidő volna, akkor az ünnepélyt a szünetidőre következő első szorgalmiszaki napon kell megtartani.

— **A „Los von Rom“ mozgalom Austriában.** Ultramontán oldalról hangoztatják, hogy az evangélikus mozgalom Austriában immár végefelé jár s maholnap csak emléke marad. Nos hát a tények ennek ellene mondanak. Kezeinkben van a kimutatás a folyó év első feléről s ennek ada'ait az 5 megelőző év adataival egybehasonlítva, azt látjuk, hogy dacára minden nyomásnak s a kedvezőtlen viszonyoknak, a mozgalom folytonosan előre halad s némi változás csak annyiban tapasztalható, hogy ma már a kezdetben csak negatív irányu mozgalom pozitív irányt vett s a Róma féktelen uralomvágya ellen irányult gyűlölet bizonyos vallásos meggyőződésre szelidült. A mély vizek felülete rendszeren nyugodtabb. De átalánvéve az 1903-ik év első felének a számadatai nem maradnak alatta a megelőző évek megfelelő periódusai számadatainak. Áttétek nevezetesen a folyó év első felében a protestantizmusra Lajthán tul összesen 2334-en s ezek közül 2109-en, — és pedig 889 fi, 835 nő és 385 — 7 éven alól levő gyermek, — róm. katolikusok voltak. Megjegyzendő, hogy az 1868-ik évi interconfessionalis törvények a 7 és 14 évek között levő gyermekek áttérését nem engedik meg. Mint egy év előtt, úgy most is legtöbbet nyert a bécsi ágostai hitvallású superintendensia, összesen 924-et; a 2-ik helyre jön aztán a cseh ágostai hitvallású nyugoti superintendensia; ez az áttértek közül 774-et vett fel. Legtöbb áttérés Bécs és Grázra esik, meg aztán e két város vidékeire. „Gutta cavat lapidem!“

— **„Keresztyén Evangélista“** c. lapot a jövő évre is kiadom és pedig miután Kecskeméthy F. barátom a szerkesztéstől visszalépett, egyedüli céloim lesz benne jövőre is, mint a múltban evangéliumi tant, életet és munkásságot prédikálni. Ezenkívül a külmiszió iránt érdeklődést kelteni a missziokról hozandó közlemények által. Előfizetési ár egész évre 2 korona. Kik már most előfizetnek, azok a f. évi számokat is ingyen kapják. Szalay J. szerkesztő.

— **A „Magyar Irodalmi Önképző Társulat“** október hó 6-án, d. u. 5 órakor a főiskola dísztermében az aradi vértanúk emlékére *kegyeletes ünnepélyt* rendezett, a következő programmal: Műsor: 1. Szózat, éneklé a főiskolai énekkar. 2. Az ünnepélyt megnyitja Dr. Ferenczy Gyula felügyelő tanár. 3. „Az Aradi vesztőhelyen“. Irta Pósa Lajos, szavalja Szilágyi Dezső joghallgató. 4. Gyászének. Silchertől, előadja a főiskolai énekkar. 5. Emlékbeszéd. Tartja Erdei Károly, a M. I. Ö. T. elnöke. 6. Melodráma. Szövegét írta Várady Anta I zenejét szerezte Ábrányi Kornél. Szavalja Baja Mihály hittanhallgató, zongorán kíséri Fejér Margit kisasszony, ev. ref. felsőbb leányisk. növendék. 7. Himnus, éneklé a főiskolai énekkar. A zongorát Szendrő Sándor úr szíveségből engedte át. Ez az ünnepély is egyik jele annak a hazaszeretnek, melyben a debreceni ös-kollégium ifjai magokat mások által tulszárnyalni soha nem engeték. Jól van ez így kedves ifjak; fényljetek, világoljatok az erényekben, hiszen... tietek a jövő! — **Zsinatelőkészítő albizottsági ülés.** Az egyházalkotmányi törvényjavaslat megszüvegezésével megbízott zsinatelőkészítő albizottság október hó 3-án d. u. 3 órakor kezdte meg t. nácskozását s folytatta okt. 7-iki esti 1/4 10 óráig. A bizottság 5 tagja közül Ke-

nessey Béla betegsége miatt nem jelenhetett meg, s Nagy Dezső, e széles jogi tudással rendelkező bizottsági tag sem vehetett nagy elfoglaltsága miatt mindvégig részt a tanácskozásokban. Köztudomás szerint törvénytervezetünk ellen szövegezés tekintetében éppen az egyházalkotmányi rész ellen emelkedtek a legerősebb kifogások. Kivánatos, hogy a 10-es bizottság elé az ötös albizottság már olyan szöveget terjesszen, mely megállja a maga helyét. Teljesen bizunk abban, hogy a működött albizottság a maga nagy feladatát közmegelegedésre oldotta meg. A nevezettek kivül Radácsy György, Sass Béla és Zsigmond Sándor voltak az albizottság tagjai. A 10-es bizottság ülésezése november hóra van tervezve.

— **Tárgysorozat.** Vettük a debreceni egyházmege ektóber 13-án tartandó közgyűlésének a tárgysorozatát. A tárgyak közül a következő fontosabbakat említjük meg. u. m. esperesi jelentés a belhivatalnokok személyében történt változásokról, debreceni lelkészválasztás, az egyházmegei pénztár ügye, számvevői állás betöltése, az egyh.-megei gazdasági bizottság jelentése; esperesi jelentés az 1903-ban végzett egyházlátogatásról; a lelkészi közértekezleti közgyűlés jegyzőkönyve, hajdusámsoni, gáborjáni, derecskei, rábei egyházak ügyei, alapítványok bejelentése, államilag folyósított korpótlékok, stb. A közgyűlést megelőző napon d. u. 4 órakor előértekezlet lesz.

— **Lelkészwálasztás mege vás utján.** A bakszegei egyház a Szele György Debrecenbe történő távozásával megeüresedő lelkészi állomására Biber József esztári lelkészt kívánja megehívni. Az előleges intézkedések a megehívás érdekében már mege is történtek. Öszintén gratulálunk a bakszegeieknek a szerencsés választásért.

— **Rendbirság az egyházi administratióban.** Mint az „Erd. Prot. Lap“-ban olvassuk, a nagyenyedi egyházmege határozatot hozott az iránt, hogy az e. megei hatóság rendbirsággal sújthassa azon lelképásztorokat, kik a határidőhöz kötött kimutatásokat, fizetendőket, a megeállapított határidőre, vagy megeengedhető halasztási időre a rendelt helyre be nem terjesztik. Az egyházmege nevezetesen felhatalmazta az esperest, hogy a mulasztókkal szemben 5 koronáig terjedő rendbirságot alkalmazzon, a birságpénzek a Szeretetház javára fordíttatván. Laptársunk ezt a határozatot „időszerűnek, okosnak, tapintatosnak és humánusnak“ mondja.

— **Az erdélyi egyházkerület közgyűlését** Br. Bánffy Dezső főgondnok folyó évi november hó 7-ik napjának d. e. 10 órájára, Kolozsvár városába, az ev. ref. theologiai fakultás dísztermébe hívta össze, a következő tárgysorozattal: 1. Az Igazgató-tanács és a püspök évi jelentései. 2. Az egyházkerület 1902. évi számadásának és az 1904. évi költségvetésének ellátása, illetve megeállapítása. 3. Az ifju papok ünnepélyes kibocsátása. 4. Gondnok- és tanár-választások. 5. A tanári korpótlék-szabályzat megeállapítása. 6. A püspöki vizsgálat alatt állott egyházak jogviszonyainak rendezése. 7. Az egyházkerületi tanügyi bizottságról szóló előterjesztés.

— **„Zászlóbontás“** címen írja a „Magyar Állam“: „E hó első napján fényes ünnepiességnek voltunk tanúi a Jézus-társaságnak Jézus Szive templomában. Az iparos me-terek és ifjak kettős kongregációjának zászlaját áldotta mege Kohl Medárd püspök ur, a két zászlóánya, Wenckheim Krisztina és Zichy Nándorné ő exciájuk jelenlétében. A mi e zászlószentelést jelentő-

ségteljessé és ünnepiessé tette, az volt az ünnepies felvonulás, a melyben mind a két egyesület tagjai a Horánszky-utcai kápolnából a templomba és onnan ismét vissza zászlójuk vezetése alatt a nyilvánosságban felléptek. Meghatott lélekkel tekintettek e jelenetre a résztvevők és a közel levő hazak lakói is; e városrészben a régi magyar Mária-kultusz fuvallatát lehetett ismét érezni. Gyujtolog hatottak az áldó püspök szavai is, a ki tevékenységre, küzdelemre szólította fel az egyesület tagjait, a kiken meglátszott, hogy e szavakat megértették, és e szavakról megfeleledkezni sohasem fognak. A zászló megáldása után a zászlóanyák és a vendégek egy része — köztük Zichy Nándor gróf ö exciája is, a zászlószöveget a helyszínen bevették, mire megindult az ünnepies körmenet Mária-énekek zengedezése mellett a Horánszky-utcaiban levő kápolnába. Az impozáns menet, ünnepies hangulat és áhitat, festői jelenet volt. A kápolnában folytatták a szegkek beverését a társadalom legkülönbözőbb rétegeinek képviselői. Igazi katolikus képviselő volt ez. Mégis azt szokták írni a katolikus lapok, hogy a magyar katolikusok, elhetetlenek s tultesznek rajtok a protestánsok! Pedig ebből a zászlóbontásból is mi tanulhatunk...!

— **Gyászhir.** Mely fájdalomtól lesujtva értesítjük a szerető jó férjnek, édes apának apósunknak és nagyapának néh. nagytiszt. **Báthory István** h.-pályi-i ev. ref. lelképásztornak f. hó 2-ik napján este 8 órakor, életének 71-ik, boldog házasságának 40-ik, buzgó és hű lelkipásztorkodásának 41-ik évében, rövid szenvedés után történt gyászos elhunytát. Boldogult halottunk földi maradványai f. hó 4-én, vasárnap d. u. 2 órakor fognak az ev. ref. egyház szertartása szerint a templomban tartandó gyászbeszéd után, a hosszú pályi-i temetőben

az anyaföldnek átadatni. Ezen végtisztességtételre az elhunytak kartársait, barátait, tisztelőit s minden ismerősét bánatos szívvél meghívjuk. Hosszú-pályi, 1903. okt. 2. Bánatos neje: özv. Báthory Istvánné szül. Mocsy Eszter; gyermekei: Mariska, férjezett Kiss Antalné, István, Kálmán, Zoltán. Veje és menyei: Kiss Antal; Fehér Róza Báthory Istvánné, Papp Ida Báthory Kálmánné. Unokái: Rózsika, Vilma, Pistuka és Bözsike. Áldás lebegjen emlékezetén!

Szerkesztői üzenet.

B. S. Szatmár. Boesánat. Elég volt a polemikából. Ennek az ügynek lapomban tovább nincs helye. Egyik fél részéről sem. Nem lenne ennek vége soha. — **Cs. B. Furta.** Beérkezett. Köszönöm. Már legközelebb sort keríték rá.

Tartalomjegyzék: A „Magyar Protestáns Irodalmi Társaság” 1903. évi nagyváradi gyűlésére alkalmi egyházi beszéd. Dr. Baltazar Dezső. — **Tárca:** A keresztyén jellem. Dr. Erdős József. — Erdélyi egyházkerületünk. Quis. — **Tanügy:** Egyházkerületünk gymnasimainak állapota az 1902/3. iskolai évben. Paedagogus. — **Közéletünk:** A püspöktől. Kiss Áron. — Nehány kérdés a „Magyar Szó”-ról, e lap olvasóközönségéhez. Veress Imre. — A békés-bánati ref. egyházmegye közgyűlése. Fekete Gyula. — A szatmári ev. ref. egyházmegye közgyűlése. Tudósító. — Irodalom. — Külföld: Francia egyházi szemle. B. J. — Különfélék.

Felelős szerkesztő: **ERŐSS LAJOS.**

A „Neumann M.” cég debreceni áruházáról.

A tiszántuli ref. egyházkerület lelkész és tanító urai előtt nem ismeretlen a

„NEUMANN M.”

cs. és kir. udvari szállító cég.

Hiszen évek hosszú sora óta, a mióta ez a cég a közönség osztatlan bizalmát bírja, nincs eset rá, hogy e nagy egyházkerület lelkészei, tanítói Debrecenben járva, ne tekintsek meg azt a kitűnő hírnevnek örvendő nagy áruházat.

A kitűnő minőségű férfi-, fiu- és gyermek-ruhákkal felszerelt áruház kielégíti a legkényesebb igényeket is. Ezt bizonyítják az összes vásárlók, de különösen azok a szülők, kik gyermekeik ruhaszükségletét itt szerzik be.

A nagytiszteletű lelkész és tanító urak Debrecenbe jöve ne mulaszták el ezt a látványosság számba menő hatalmas áruhá-

zat megtekinteni. Igaz élvezettel fogja látni mindenki ezt a nagy üzletet, mely a szoliditásnak, olcsóságnak mintaképe.

Nincs itt holt saison soha. Élénk az üzlet az év minden szakában, mert a vevők óriási tömege helyből úgy mint vidékről a **Neumann M.** céget keresi föl.

A cég főtörekvése az üzlet jó hírnevét minden időben és körülmények között fenntartani, de arra nem is volt eset, hogy **Neumann M.** áruháza ellen panasz emeltetett volna.

Olcsóság, tartósság és csinoság tekintetében a Neumann cég áruai versenyen felül állanak.

A tiszántuli egyházkerület lelkész és tanító urai pedig különösen bizalommal fordulhatnak az üzlet vezetőjéhez, mert hiszen mint törzs vevőközönség különös figyelemben részesülnek minden alkalommal.

Ezután is figyelmökbe ajánljuk ezt a régi kitűnő hírnevű előkelő céget.

NEUMANN M. cs. és kir. udv. szállító Debrecen, főtér, a postával szemben.

Mérték szerint külön osztály.

ALAPÍTÁTOTT: 1845-BEN.